

TSEFAT

Menke Katz

*Permanent preservation of this book was made possible by
Louis & Diana Zacharia Worby
in memory of
Esther & Zachy Zacharia*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-00683-1

9780657006839T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT
(413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT
NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET,
AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional
symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our
colophon comes from a design by the noted artist
Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

מעיינקע קאץ
*
צ פ ת

(די מערסטע לידער פון אַט דעם לידער־בוך האָב איך געשריבן אין
צפת, ארץ ישראל, בשעת איך האָב דאָרט געוואוינט, פון 1954 ביז 1956)
באַראַ-פאַרק, ברוקלין, ניו-יאָרק, 1979

מעיןקע קאץ

צפת

Menke Katz
S A F A D

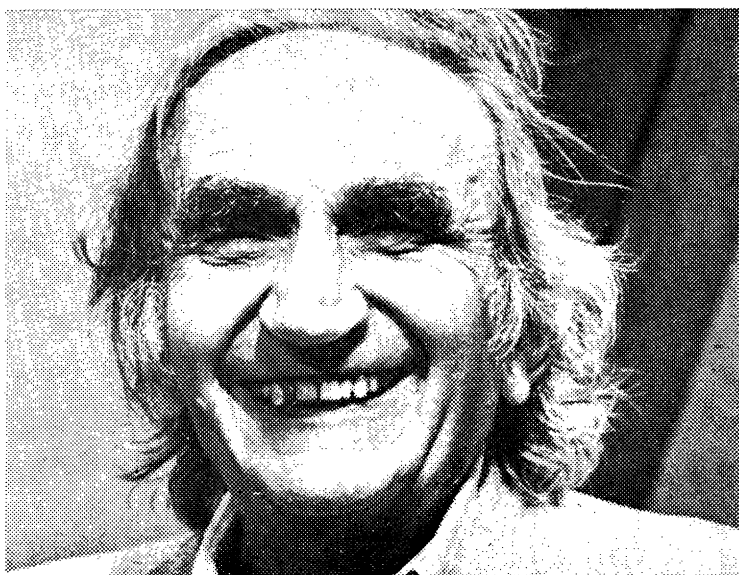
צייכענונגען פון רבקה קאץ

I. L. Peretz Publishing House
Tel-Aviv, Israel

Printed in Israel, 1979

נסדר בלינויטור, רח' יסוד המעלה 39, ת"א
נדפס בדפוס מ. ערבה, רח' לבנדה 36, ת"א

פאַר מיין זון הירשע-דור וועלכער
איז אין דער ערשטער ריי, צווישן די גע-
טרייטע קעמפער פאַר יידיש. יידיש
הילכט אויך אין מויל פון מיין טאַכטער
טרוים, איז לעבעדיק אין די מיילער פון
מינע ברידער און שוועסטער: יעסקע,
מעישקע, בלומקע, איז נאָענט צום האַרצן
פון מיין פרוי רבקה.

א וואָרט וועגן אַרטאָגראַפיע

איך וויל דאָ ניט אַרײַן אין טיפע וויפּוּחִים. יעדער ליבהאַבער פּון ייִדיש באַציט זיך מיט גרויס דרך ארץ צו אונדזערע ייִדיש-באַנייער. מיר מוזן אָנערקענען זייערע וויכטיקע אויפטוען, זייער טיפע איבערגעגעבנקייט פאַר אונדזער מאַמע לשון. ס'איז אָבער אַ חוב צו קריטיקירן, לויט דער תּלמודישער טראַדיציע, מיט דעם וואָס מיר זײַנען ניט מספּים.

איך בין ניט מספּים אַז ס'קענען זײַן ווערטער אויף ייִדיש מיט פּירלינג-וואָוּן, דהײַנו: צו ווּק ס, פּר ווּוּנג, אדרבא, ס'וואָלט געווען אינטערעסאַנט צו וויסן לויט אַן אַפּשטימונג וואָסער שריפטבילד גיט מער חשיבות: אויסשטעלן אין אַ וואָרט פּיר וואָוּן ווי פּלעקער קעגן די אויגן, אָדער לאָזן צווישן די וואָוּן, אָן פּינטעלעך, דעם אלף ווי אַ זע-מחיצה.

כ'בין מספּים מיט ז. קאַלמאַוויטש אַז דער שטומער אלף איז ניט שטום און בין צופּרידן צו מאַכן יד-אחת מיט יודל מאַרק או פּרייק איז אַן „אויסטערלישע באַשעפּעניש.“ אַלע צווילינג חיריקן זײַנען צירות. ס'איז אַ חטא מבייש צו זײַן דעם שענסטן אות פּון אלף-בית, דעם אלף, דעם איינציקן אות וואָס איז געווען צו באַשיידן צו מאַנען בײַ גאַט, מ'זאַל אָנהייבן די תּורה מיט אים און איז דערפאַר באַלוינט געוואָרן און מ'האַט אָנגעהייבן די עשרת-הדברות מיטן אלף.

און וויפּל יידן זײַנען מספּים אַז ס'קענען זײַן אויף ייִדיש ווערטער מיט דרײַלינג-יודן: למשל — שנייַק, פּאַרטייַש, שרײַק, אָדער ווערטער מיט אומנייטיקע חיריקן: פּרייער, באַצונג. מיר מוזן האָבן דעם שטומען אלף כּדי פּטור צו ווערן פּון אַזויפּל פּינטעלעך. די אויגן קענען פּשוט ניט פּאַרטראַגן אַזויפּל פּאַרחיריקטע ווערטער. די אויגן הייבן אָן פּינטלעך פּון אַזאַ פּינטל-פּאַרפּלייצונג.

איך רעכן אַז אונדזער מאַמע-לשון נייטיקט זיך ניט אין קיין חיריקן, ציירות, מלופּן-וואָוּן, דעכעלעך, — נאָר כּ, פּ און תּ דאַרפן חן-פּינטעלעך. זאַלן זיך שפּילן, געזונטערהייט, מיט אַלע פּינטעלעך — קינדערלעך וועלכע הייבן אָן לערנען הע-

ברעאיש. אויף יידיש איז גענוג: קמץ אלף אָ, פתח אלף אַ און מ'דארף דעם דיפֿ-טאָנג יי.

(ס'גלוסט זיך מיר שרײַבן אויך אײַדיש אַנשטאַט יידיש, (אַן אַ חיריק) אינגל אַנשטאַט יינגל, נאָר ס'וואָלט אפשר געווען אַ סתירה וועל כ'האָב צענדליקער יאָרן געלערנט קינדער שרײַבן אַט דעם מין ווערטער, אָן דעם שטומען אַלף. בכלל האָבן קינדער געלערנט צו נוצן דעם שטומען אַלף, אין די יידישע שולן.)

דער שטומער אַלף איז באַליבט זינט בראשית-יידיש. ניט נאָר פשוטע זיידעס האָבן דורך די דורות געהאַלטן טייער דעם שטומען אַלף, אויך אונדזער זיידע מענ-דעלע האָט געמאַנט און געפועלט אַז די „פאַלקס-ביבליאָטעק“ זאָל דרוקן זײַן „ווינטש-פינגערל“ מיט דעם שטומען אַלף, אַפילו ווי אַ באַצירונג, אין אַזוינע ווערטער ווי דוא, דיא, אויך י.ל. פּרץ האָט באַצירט ענלעכע ווערטער מיט דעם שטומען אַלף, אין די זיבעציקער, אַכציקער יאָרן. (שלום עליכם איז געווען קעגן דעם אַלף נאָך דו. די.)

נו, געוויס, יידיש ווי אַלע לשונות מוז אַדורך שינויים. ווען מענדעלע וואָלט איצט געלעבט וואָלט ער ניט געשריבן: דוא, דיא, מ'טאָר אָבער ניט מאַכן אַ חל פון אונדזערע יידיש-טראַדיציעס. מ'טאָר ניט צעהאַקן אַזוי אַ וואָרט אַז דער אינהאַלט זאָל מוזן געביטן ווערן. למשל אַ פנים, אַנשטאַט אַפנים. אַ פנים קען נאָר מיינען אַ צורה, אויב מ'וויל ס'זאָל מיינען משמעות, קען מען ניט שרײַבן אַנדערש ווי צוזאַמען: אַפנים.

כ'וועל זיך ניט אַמפערן מיט די יידן וועמען ס'געפעלן ניט מניע ווערטער מיט דעם שורש פון מנין ליטוויש שטעטעלע מיכאַלישעק, למשל: נוצן אַנשטאַט ניצן, מען אַנשטאַט מע, געבאַרן אַנשטאַט געבוירן וכדומה; אָבער עפעס מוז בלייבן פון אייגענעם שורש, ניט נאָר אין ריידן נאָר אויך אין שריפט, ספעציעל אין ליטעראַרישע ווערק, אויב ניט וועלן „אַלע יונגים האָבן איין פנים.“ אַודאי, ס'קען ווערן אַ מיש-מאַש אויב איטלעכער וואָלט זיך שאַפן זײַן אַרטאָגראַפיע. מ'טאָר אָבער בשום אופן ניט שלום מאַכן מיט ווערטער וואָס זײַנען שטייף ווי צוואַנג-יאַקן אויב אַפילו די רביים פון יידיש פסקען אַז ס'איז פשר-וישר. כ'האָב געהערט אַ גלײַך-ווערטל אין מנין ליטוויש שטעטעלע: „אַ ספנה פאַרן לעבן איז גובר אַן איסור פון דעם רבין. (חמירא ספנתא מאיסורא — חולין י/א)

לייענענדיק דעם „נייעם“ יידיש האָב איך אַנגעקליבן אַ הויפן ווערטער וואָס מ'קען בשום אופן ניט זאָגן אַז מ'קען אַזוינס נעמען אין מויל אַרײַן: אונטערוויסיק, הינטערשטאַטסק, קריקווירקיק, קערעוונג, קריקצײַק, קרקע-

בתולה, (פארוואס ניט בתולה-קרקע?) קשאק, קרומבאניץ, קויזאל, גלעטלינג, מהד-
רדיק, מהודרדיק, זינק-געזעמדן, נאמנות-ראט, כעמיקאליע, זאפאסטיר, אפגעכוימלט,
אסעקוראציע, הילולאדיק, פאקאסטירן, קעמפע, לאַחדיםניק, אומראַס, מינערקייט,
זשירע, דעלקל, טאַמבאַנק, ליצעניץ, ליפן-רייטל, לעקטיק, לעקטור, מאַטאַליע, (ואחרון, אחרון חביב) געקנאַקל.

קלאַר אַז אַזוינע ווערטער זענען ניט קיין געראַטענע חידושים, נאָר ווערטער
אויסגעזויגן פון פינגער, ווערטער — ווענט-קריכער אָדער ווערטער וואָס זיצן אויף
טערקיש, ווערטער וואָס פאַרגרילצן דאָס האָב און גוטס פון אונדזער לשון.
יע, יידיש ווערט פאַראַבינוט אָן נייע ווערטער, נאָר איידער אונדזערע רביים
פשרן נייע חידושים מוזן זיי זיך צוהערן צום פאַלק פדי צו וויסן אויב דאָס וואָרט
האָט אַ יידישן טעם.

ס'קענען נאָך זיין חילוק-דעות וועגן אַזוינע ווערטער ווי פירוואַרף, קוקווינקל,
פירלייענען, פירלייגן, נאָר מ'זעט אויערן ווערן פאַרגראַגערט אויך פון אַזוינע
באַנייטע „חידושים“. איז וואָס אַז מענדעלע מוכר ספרים האָט גענוצט פירלייגן
אין 1877 און שלמה עטינגער נאָך פריער, מיינט עס אַז זיי וואָלטן געבליבן אַזוי
ווינקלדיק אויך אין 1979?

אונדזערע רביים פון יידיש זיענען אויסן געווען פטור צו ווערן פון דייטשמע-
רישע פסולות אין אונדזער לשון ביז מהדרין-מן-המהדרין נאָר מ'האָט איבערגעלאָזט
די דייטשישע „פרייליך“.

די תקנות פון יידישן אויסלייג טאַרן ניט ווערן קיין תורת משה, אויך ניט
קיין תורת לאַקשן. איך האָף אַז די מדריכים פון אונדזער לשון וועלן נאָך אין אַן
איינזאַמער (דייטשמעריש?) שעה פאַרטראַכטן זיך און מודה זיין פאַר זיך אַליין
אַז אַפילו זיי קענען זיין אומגערעכט און אויפהערן געוועלטיקן איבער אונדזער
לשון ווי זיי וואָלטן געווען אַן אַן איינציקן חסרון. אַ מענטש אָן חסרונות איז איין
גרויסער חסרון.

די יינגלעך און מיידלעך וועלכע האָבן געשפילט ליבעס אין שפרודלדיקן יידיש
אויף די קרומע געסעלעך פון פאַרחלומטע שטעטעלעך, ליבעס מיט אַ בענקשאַפט
וואָס ריכט דאָס האַרץ אין אונדזערע פאַלק-לידער וואָלטן געוויס ניט שלום מאַכן
מיט תקנות וואָס פאַרגרויען, פאַריאַכן, פאַרהאַרטעווען אונדזער מחיהדיק, בייגעוור-
דיק לשון.

מער ווי ווען עס איז פריער איז איצט נייטיק מיר זאָלן אַלע צוזאַמען באַשטימען
וואָס איז טאַנדעט און וואָס איז עכט אין אונדזער אַרטאַגראַפיע, פדי מיר זאָלן

צוזאמען פארזוכן דעם טעם, די פרייד פון באשאפן נייע ווערטער, איידער מ'פאר-
איביקט זיי אין ווערטער-ביכער וכדומה. מיר מוזן אלע מאכן פשרות אין די אינ-
טערעסן פון יידש וואס מיר האבן אלע אזוי ליב.
איך האב זיך אפגעשטעלט א וויילינקע אויף ארטאגראפיע, אויך צוליב דעם
ווייל כ'זוייס ווי שטארק מ'זן אויסלייג וועט קריטיקירט ווערן. כ'האף אז אט די
אפנהארציקע באמערקונגען וועלן ניט זיין קיין שטער צו אט דעם לידער-בוך:
„צפת“.

דאָס קליינינקע לאַנד

א גוטן טאג ניו-יאָרק

א גוטן טאג ניו-יאָרק, מעשהלע פון צויבער מענטש און שמאַל :
מיין שמעטעלע אין חלום איז אַ טורעם-שפיץ פון ניו-יאָרק,
אַ שטיבעלע צווישן שמערן איז אַ קוימען פון ניו-יאָרק.
אין אַלע וואונדער איבער וואונדער איז מיכאַלישעק דאָ.
ריון פון הדר אויף בראַדוויי קומען ליכט-מילן מאַלן.
גיבורים פון חומש — נפילים קלעטערן אין ניו-יאָרק.
פונעם רויש פון אַ מאַטאַר הילכט אַרום יהושעס קול.
אַ פשוטע ראַד איז ווי די זון פון גבעון אין ניו-יאָרק.

מיין ערשמער טראַט אויף דער שיף אין ניו-יאָרקער האַפן,
איז ווי אַן ערשמער טראַט דורך די דורות פון ירושלים,
אַ טורעם ווי עוג מלך הכשן אין ירושלים.
אַ בענקשאַפט לאַנג ווי גלות, אין ניו-יאָרקער האַפן,
די אויגן מיט פאַרשפילטע נעכטנס פאַרגאַפט.
איך וועל זען מלאכים פון שמאַל אויך אין ירושלים.
אַ אומרו פון אַלע מינע ניו-יאָרקער יאַרן.
איך וועל זיין אַ גליד פון ניו-יאָרק אויך אין ירושלים.

דער אַוונט קומט, ווי ער וואַלט ניו-יאָרק אויף פניער-פליגל הייבן,
ווייל פאַרטראַגן אין נגב די שמאַט איבער אַלע שמעט.
נאָך אַ בליק, נאָך אַ טרער אויף דער שמאַט איבער אַלע שמעט.
וויפל שמערן, אַזוי פיל אייביק-וואַכע ניו-יאָרקער שויבן.
הינטער מיר האַלדזן זיך, קושן זיך שמאַטישע רויבן.
יאַרן פאַלן אין אַ ראַד — אַ וואַלד פון טעג און נעכט.
אַ לעצטער, לעצטער בליק אויף דער שמאַט איבער אַלע שמעט.
איך וועל שוין אייביק זען שמערן, ווי ניו-יאָרקער, נאַכטיקע שויבן.

דאָס קליינינקע לאַנד

גרויס אַ גרויס איז דאָס קליינינקע לאַנד פון מיין פּאַלק.
דאָס קלענסמע שמעגעלע איז אַן אַ סוף ווי גאַט.
אַ זונאויפגאַנג אין אייביקן סנה געראַטן.
גרויס אַ גרויס איז דאָס קליינינקע לאַנד פון מיין פּאַלק.
אַן ערשמער שטראַל איז אַ ליכטיקער נביא פון אַמאַל,
נײַ, ווי דורך מאַרגנדיקע דורות, יעדער טראַט.
גרעסער פון אַלע לענדער איז דאָס קליינינקע לאַנד פון מיין פּאַלק.
דאָס קלענסמע שמעגעלע איז אַן אַ סוף ווי גאַט.

אָוונט אין צפת

אר"י הקדוש אין קילקניט פון אָוונט,
מיט פינגער ווי ספירות, איבער מענטש און שטיין, —
ווערט יעדער שטיין — אַ חלום ווי יעקבס שטיין:
יעקבס לייטער, ווי דער הימל אַזוי גאַענט.
וויפל שויבן אַזויפל זונען אין אָוונט.
פון אַ שטיין ווערט אַ מלאך, פון אַ מלאך — אַ שטיין.
ווי אַ קוש פון גאַט, די קילקניט פון אָוונט.
אַ צארט איז איצט אַפילו צאַרן, אַפילו שטיין.

יידן אויף אייזעלעך

יידן ריימן אויף אייזעלעך איבער צפת,
ווי פון דער נאָענטער גאולה אַנצוזאָגן.
אייזעלעך געבויגענע איבער צפת,
נאָך פון בלעם הרשע געשלאָגענע.
אור-אור איניקלעך פון בלעמס שטאַלצן אייזל,
שלעפן זיי זיך אָן עקשנות, הכנעהדיק, —
איז דאָ אַ רמו אויף משיחן אין יעדן אייזל:
זע, די גאולה איז שוין דאָ, נאָר ניט משיח.
אייזעלעך מיט פעק, ווי מיט שווערע דורות באַלאַדן,
מיט סחורות: אַ גרוש, אַ שמעק טאַבאַק די ווערט,
וויגן די מידע קעפּ, ווי אין אַ תפילה צו גאָט,
די אויגן, ווי פון משיחן פאַרקלערטע.
און ווייל משיח האָט זיך אַ וויילינקע פאַרזאַמט,
האַט ער געשיקט די גאולה, זי זאָל זיך ניט פאַרזאַמען.

פי טוב, א צפת, פי טוב

איך האָב די ליכטער פון בראַדווויי, די פראַכט פון „פינפט עוועניו“,
אויף משיחם אַרעם אייזעלע פון צפת אויסגעביטן,
און אויב שענער פון אַלע געטער איז פינפט עוועניו,
וואַלט דערפאַר משיח אויף דעם „עמפּייער סמיט“ ניט געריטן.

מעשהלעך פון ניו-יאָרק דערציילן שטאַלן,
נאַכטיקע פייערן פון מאַזאַליעס אויסגעגלעט.
דאָס האַרץ פון בויער שלאָגט שמענדיק אין ליכטיקן שטיין און שטאַל,
נאָך אויך אין צפת, זינען הענט: פאַעטן פון זעג, הובל, דלאַט.

אויב מעשות פון טויזנט און איין זון איז די נאַכט אין ניו-יאָרק,
איז גאָר די שיין פון הומש אין זונפאַרגאַנג פון גליל,
זינען מיר נאַענט די ווייטע, נאַכטיקע שויבן פון ניו-יאָרק,
ווי אייגן ס'זינען מיר אברהמס שמערן אין גליל.

אויב בני עלעקטרישע לעגענדעס איז, ניו-יאָרק דער אין סוף,
זאָגט גאַט בניס ליכט פון אַלע ספירות: פי טוב, א צפת, פי טוב.

א לבנה-נאכט איבער דעם חולה-טייך און דעם ים פנרת

דער פנרת, אן איינזאמע הארף אין דער נאכט בענקט נאך דוד המלך. ווי אן אפענער תהילים, בלעטערט די וואסערלעך דער פנרת. אויסגעטאן פון יארטוויזנמן שעפטשעט בת-שבע: קום, דוד המלך, קום, א קום, איך בין נאקעטער צויבער, אין דעם ים פנרת.

קומט דוד המלך, שפילט איר יעדן גליד אויס, דורך איטלעך אומרו פון דער נאכט, אין פנרת בלייבט נאך איר שלאנקייט ווערט אין נגינה פארפאלן. פון ערגעץ, פון ווייטע אמאלן לויכט איצט אבישג ארויס פון דער נאכט, גלעט דעם מלכס עכירות אויס מיט א גוף פון מיידלשע שטראלן.

שפילט דוד המלך איבער ים פנרת, אבישג איז אן עכא פון אן עכא אין ווייט. וויפל רייץ אין אבישג, אזויפל זינד אין דוד המלך. אבישג האַרַכט, דוד המלך דערציילט איר מעשהלעך פון פארצייטן. דאָס שענסטע מעשהלעך פון ליכט און גבורה איז דוד המלך:

אבישג, די נאכט איז קיל אויסגעבעט, ווי מיט די שאַטנס פון דינע האַר, איז גוט דערציילן דיר איצט פארוואָס דער פנרת איז ווי אַ האַרף, און גוט דערציילן דיר איצט פאַר וואָס באַשערט איז דעם קראַנקן חולה-טייך, די קללות פון וואַסערן פאַרשאַלטענע, אַ האַרץ פון זומפּ: ס'האַט אַ ווייל, הערן דאָס שפילן פון פנרת, זיך אַפּגעשטעלט דער חולה-טייך, איז דערווייַל באַפּאַלן אים דער ווילד-הזיר, די פליג פון טויט — דער זומפּ.

אבישג דרעמלט אויף דודס אַקסל, שלאַפט דורך גיך דעם יידישן גלות. די לבנה האַלדזט ווי קינדער דעם חולה-טייך און דעם ים פנרת. צוויי טייכן ווי טרויער און פרייד, צוויי נאַענטע שכנים: צוויי ווייטע מזלות. אַ שטאַרב חולה-טייך, וועט דיין מזל לויכטן, ווי דער ים פנרת.

הער, דוד המלך שפילט און שפילט ביז ס'בלייבט פון אים אינגאנצן האַרף: תהילים. ס'דאַכט, אַט באַלד, וועט דער פנרת פאַרפליען אין דער לבנה-נאכט. אַט באַלד וועלן אַלע תפילות ארויס און לאָזן אַ ליידיקן תהילים, בלייבן וועט פון דוד המלך אן אייביקע האַרף אין דער נאכט.

חיפה בניגאכט פון הר-הפרמל

חיפה, ניט קיין אפאלא, ניט קיין ליכט-גאט פון בראדוויי, יידישע פייערלעך ווי הכמה העל, ווי אומרו שארף: איז דא אַזויפל חלום, וויפל ליכטער אויף בראדוויי, דער חלום פון דיר און מיר, ניט פון גאלד און ביין און שמאל.

פייערלעך, אויגן פון מיין פאלק — פארקלערטע אמאלן, קלערן אויס, אין דער הויך, שולמית-רויזן, פעלד נאך פעלד. — בענקשאפט נאך ווייטע לענדער מאַנען שיפן אין האַפן. — דיך רופט אַ ניגון וואָס אויך אַ דאָרן, אַ שטיין דערהערט.

פייערלעך, אליהום זעאונגען פון הר-הפרמל, — פינקלען נבות וויינגארטן, טרויב נאך טרויב, דורך חיפה אויס. בניגאכט קומט נבות, אַ פאַרשטיינטער צום הר-הפרמל — און שווינגט, אַן אַהאבס, אַן איזבלס, אַ וועלט אַזאָ אויס.

אַ וועלט אַזאָ, אַ מעשהלע פון מאַרגנדיקע קינדער וואָס וואַרטן אין יעדן פייערל אויף געבאָרן ווערן, וואַרטן ליכטיקע, אַן רויס, אַן צייט, אין וואַונדער איבער וואַונדער, וואַוינען אויף די שויבן פון פשוטע שטיבער, ווי שמערן.

שמערן פאלן, צעפאלן איבער חיפה פון צופיל שיינקייט, }
שוועבן גאסן, וי אויף פליגל, ווי פון שמערן געבויט: —
שמאַרבט מסתם די נאַכט אין חיפה, נאָר פון צופיל שיינקייט, }
ס'דאַכט, דו וואַלטסט דאָ אַפילו דעם טויט זיך געטרויט.

בנים מיך קישון גייט נאך אליהו הנביא אום —
און שמעלט זיך אליין קעגן די נביאים פון בעל. —
די נביאים פון בעל זינגען ווי נאכט, אומעטום. —
די זון פארברענט יעדן הושך, יעדן נביא פון בעל. —

פארטאג. פון די טיפן פון שטאַט. ביז הדר, ביז הרהפרמל,
אײלן צו דער ברכה פון ארכעט יידישע בויער.
אויף האַפערדיקע דורות קוקט שטאַלן דער הרהפרמל.
דער ים התיכון בלויט אויף אין אַ געזאַנג פון בלויען.

און ווער ס'איז קיינמאל אויף דער ערד פון מיין פאלק ניט געגאנגען,
 איז זיין טראַט קיינמאל ניט געבענטשט געווען מיט דער פרייד פון גיין.
 וויפל פרייד איז באַשערט אין פשוטן וואונדער פון גיין?
 אַ פּרעג אַ שטראַל וויפל מאַל די זון איז שוין דאָ אויפגעגאנגען,
 פּרעג אַ בלאַט, וויפל מאַיען זיינען שוין דאָ דורכגעגאנגען.
 די ליכטיקייט פונעם סנה קען אינעם טראַט דאָ ניט פאַרגיין.
 ניין, ווער ס'איז קיינמאל אויף דער ערד פון מיין פאלק ניט געגאנגען,
 איז זיין טראַט קיינמאל ניט געבענטשט געווען מיט דער פרייד פון גיין.

אַ טראַט אויף דער ערד פון מיין פאלק איז אַ טראַט דורך אומעטום,
 זיינען אלע ווייטן פון צייט דאָ נאָענט, ווי אַן אייגן טראַט.
 אַ זיי מיין ליד אין דער ליליע פון די טאַלן געראַטן.
 נואו אויב ניט אין שיר-השירים וואַקסן אייביקע בלומען.
 זע, אַ שטויבעלע פון טאַל זוכט אין ווינט דעם טאַטע באַרג אַרום.
 אין דער וואַכעדיקסטער וואַך הערט יום-טובן ניט אויף דאָ גאַט.
 אַ טראַט אויף דער ערד פון מיין פאלק איז אַ טראַט דורך אומעטום,
 זיינען אלע ווייטן פון צייט דאָ נאָענט, ווי אַן אייגן טראַט.

א זומער-טאג אין צפת

א טאג אזוי ניי, אזוי האַפּערדיק און בלוי,
ווי ס'וואָלט היינט געווען דער ערשטער טאָג אויף דער וועלט; *
נאָר פון צייט צו צייט פליט דורך אַן איינזאַמע קראַץ,
ווי צו דערמאַנען פונעם חושך אויף דער וועלט. *

צפת. אַוונט. פּלעדערמיניז פּלאַטערן נידעריק אום.
די בלינדקייט פון בעטלער און דערנער טונקלען זיי אויס. *
ביים עצמון איז אַ מיידל פון מאַרגן געקומען.
דער אַוונט קושט פון איר גוף די מיידלשע בערגלעך אויס. *

נאַכט. אַ רייף לבנה צערייפּט די ווייטן פון גליל. *
ווי אַ נאַכטוואַנדלער גייט מיר נאָך מיין אייגענער שאַטן.
דאָס מיידל פון ווייטן דור זוכט איר ליבסטן אין גליל.
איר ליבשאַפט אויף די בערג, אַן אַן איינציקן פּלעק, ווי גאַט.

מיט דעם לעצטן שטראַל געזעגנט מיין ליבסטע זיך לאַנג,
און וויי, איז אויף אייביק, אין דער נאַכט אַוועקגעגאַנגען.

דער ערשטער רעגן

דער ערשטער רעגן, דאָס געזאָנג פון האַרבסט, זינגט פון שפע אין פעלד.
ערשמע וואַסערלעך איילן אַ נייעם מול אַנצוואַנג,
שווענקען אַוועק אימלעך דורשט פון לאַנגן זומער אין מיטן טאָג:
שמעקט מיט פראַצע פון מענטש, מיט האַניק פון בלום, מיט ברכות פון פעלד.
אַ פשוטע בריק פון וואַר צו חלום, פון הימל צו ערד,
פאלן איבעריקע שאַטנס פון קרומע דורות, קעגן טאָג.
בלומען נאָכן ערשטן רעגן, ווי פלות אויסגעצוואַנג.
אַ טראַפן רעגן איז אַ קוש פון גינגאַלד אין געבענטשטן פעלד.

פארטאג אין אונדזער גארטן

די באַבע זון אין אונדזער גארטן איז ווידער אַ קינד.
דער ניי-געבאָרענער טאָג לערנט זיך ערשט טאָגן, —
כאַפּן אלע זונבלומען זיך אויף פון שלאָף: בעכערס פרייד,
ווייזן גאָר דעם גינגאַלד וואָס אין חלום איז באַהאַלטן.

וויפל קושן נאָך ניט געקושטע אין פריען פארטאָג? •
אַט קומט מיין ליבסטע, מיט טריט פון אַ ווייזן יאָרהונדערט,
מיט אַ גוף, אַ נאָך פארמאכטע כלום, אַן ערב פארטאָג:
— זאָג, מיידל, וויפל פּרילינגס נאָך מיין טויט, וויפל וואונדער?

— ליבסטער, די בלומען אויף דעם מילגרוים-כּוים שטאַרבן גערן,
לאָזן פּריידיק זייער אַרט פאַר די קערנער פון אויפגאַנג,
פאַלן גליאַיק אַרום כּוים, אַ פּייער-קרייז פון לעבן.
זע, ס'איז אַ טויט אַזא אַן טויט, אַן אַנזאָג אויף אויפגאַנג.

תמיד בלייבט אויך פלאַם פון שפּעטן אַוונט, פון לעצטן ראַנד.
אַז אלע דורות זיינען שכנים ווייזט דער ערשטער שטראַל.

א מאראנץ

איך האב הינט צום ערשטן מאל, אין ארץ ישראל,
א פשוטן מאראנץ אויף א בוים געזען,
האב איך דעם ערשטן מאראנץ, אין ארץ ישראל,
ווי גאטס ערשטן באשאף, ווי ליכט פון בראשית דערזען.

מיט אזא צימער האב איך צום ערשטן מאל, אין ניו-יארק,
אויף די שטייגער פון דעלענסי סטריט אן ערשטן קוש פארוכט.
מיט אזא נייגער האט אדם הראשון דערהערט חוהם קול,
געצאלט מיט גן-עדן פאר דעם טעם פון אן ערדישער פרוכט.

דעם מאראנץ האב איך ווי מיט אייביקע פינגער געריסן,
ווי פלוצעם וואלט פון בוים אן עץ החיים געווארן.
דער מאראנץ, ווי צו דער זון, א קנילעכדיקער שליסל,
צו עפענען אלע מזלות פון געבענטשמע יארן.

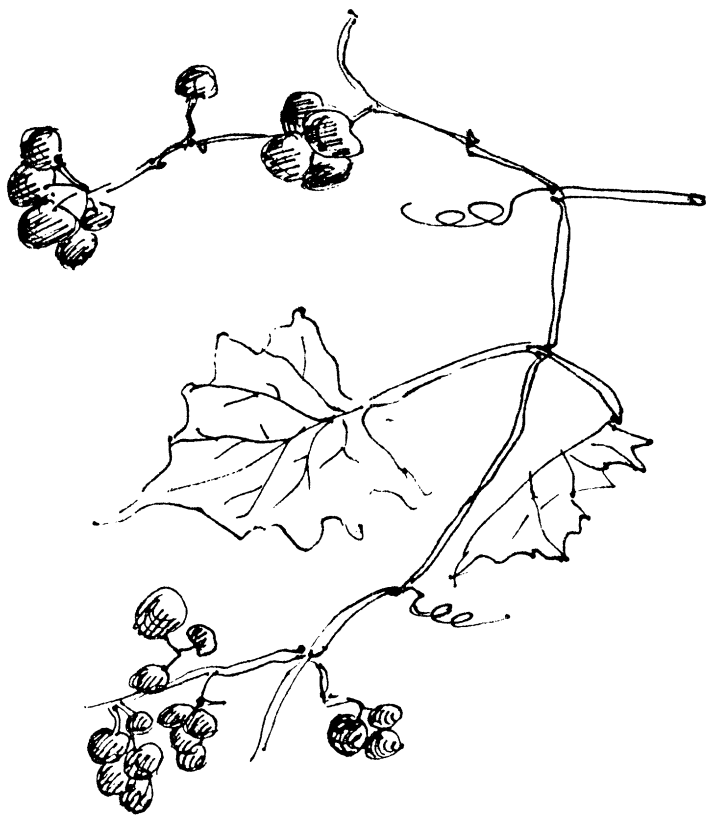
גאר דאס ליכט פון „באחרית הימים“ ליכט אונדז אנטקעגן,
וועט נאך ירושלים פאריאגן סדום פון גאר דער ערד,
וועט נאך ישעיה הנביא אויף אייביק צעברעכן די שווערד,
וועט נאך בלייבן פון גן-עדן: א העלער, ערדישער וועג.

✓ לחיים יידן!
ס'וועט שוין קיין חושך פון נעכטן אונדזער מארגן ניט פארווערן.
יידן מיט ריחות פון פריש-צעאקערמער מדבר-ערד,
יידן מיט דער ליכטיקייט פון אברהםס אלע שמערן,
ווי דעם מאראנץ איז זאפט און פרייד און זעט מיין פאלק באשערט.

• ס'האט מיר הינט צום ערשטן מאל, ארץ ישראל,
א פשוטן מאראנץ אין א פרדם געגעבן.
כ'האב הינט צום ערשטן מאל, אין ארץ ישראל,
געמאכט שהחיינו איבערן לעבן.

א פארלאזטער ווינגארטן

ניט געקליבענע טרויבן רינען אויס אליין אין וויינען,
טרינקען אן מיט צייטיקייט דער עקרהדיקער ערד,
איז די טרויבן נאָר די נעגל פונעם דאָרן באַשערט.
אַ לעצטער שטראַל דערמאָנט זיך אַן די פאַרגעסענע וויינען,
גלעט אויס מיט אייגענעם טויט, מיט העלסטן סוף יעדע פּינן,
איז די טרויבן ווי דורך אַ שפיגל, אַ לעצטער קוש באַשערט.
די נאַכט שמעקט מיט אומקום פון אויסגערוגענע וויינען.
די שיפרות פון וויינטרויבן ווערט דאָס געוויין פון דער ערד.

דארן און שטיין, די עקשנות פון דער ערד אויסגעגראָבן,
 דאָס וויסמע פעלד פון שמעכיקע יאָרטויוזנט אויסגעראַמט,
 ווערט די ערד פון עס-קשי-עורף נאַכגיביק אזוי און צארט,
 ווערט שטויב פון פאַרציטן דורכגעגליט מיט ערשמער ליבע,
 איז ווי שרה, די ערד, אַ טראַגעדיקע עלטער-באַבע:
 יונג, ווי אַ נאָך ניט געבאָרן קינד, אוראלט ווי אברהם שמאָם,
 איז אויך די שטיינער באַשערט נאָך די ברכות פון לעבן.
 קרייזט דאָס פעלד אַרום, אַ שומר פון שטיין, אַ צאָם קעגן צאַמען.

דער מילגרוים-בוים אין אונדזער הויף

וואָס דערמאָנט אין אונדזער הויף דער מילגרוים-בוים,
אויב ניט אז מײַן פּאַלק וועט זײַן מיט יאַרשוזנטן פּול,
מיט ברכות פון מענטש און ערד, מיט מי און שפע פול,
ווי מיט זאַמע קערנער, אונדזער מילגרוים-בוים.

וואָלט אברהם אבינו רוען איצט ביים מילגרוים-בוים, v
וואָלט ער אפשר ניט געזען די יידן, ווי שטערן,
נאָר ווי ניט געציילטע קערנער פון מילגרוים-בוים.
יעדעס קערנדל קען אייביקייט אונדז לערנען.

א, וויפל מאָל ס'האַט מײַן פּאַלק, אין טויט און טרויער:
אן אבל מיט אַש אויף קאַפּ, געבויגן זיך אין דרײַען, e
ווי ס'וואָלט גאַט מײַן פּאַלק באַשאַפּן נאָר פון טרערן, —
קען נאָר אונדזער מילגרוים-בוים איצט בויגן זיך אין דרײַען. e

זע, אַט בייגט, אין פרייד, דער רײַפסטער מילגרוים אַראָפּ דעם צווייג.
—עדער זוניקער מילגרוים איז אַ קינדישער מאָרגן אויף איטלעכן צווייג. ✓

א געבארן-טאג אין מעברה

וואו וואוינט די נויט, אויב ניט דא אין גרויען ביידל?
די נויט איז: טאטע, מאמע און קינדערלעך אכט,
נאר היינט ווייסט נאר פון רחבות דאס ענגע ביידל.
יע, מען וועט נאך די נויט פאריאגן, פארלאכן.

א גוט יום-טוב גילה דיניע זיבעצן יאר!
טאנצט מיט קינד און קייט א הארע די מעברה,
טאנצן זיבעצן כיינען — זיבעצן יאר,
ווערט יעדע טרער א פערל אין מעברה.

שפילט גילה פארבענקט אויף איר פאסטעך פלייט,
לידער פון ליכט, שפע, האפענונג.
די ארעמע מסיבה איז רינג אין פרייד.
דאס אוראלטע לאנד איז ווי איר אכט ברודערל יונג.

געשמאק איז מיט בייגעלעך דאס גזון-וואסער.
הינטערן ביידל בלויט אייביק דער ים פנרת.
א, וואסער וויין פינקלט ווי דאס סאדע-וואסער?
א, די פרייד אין ביידל און דער ים פנרת.

די יידישע גבורה אין די בערג פון גליל
ווארנט דעם שונא פון נעכטן, פון היינט און מארגן,
אונט. די זון האלדזט זיך מיט די בערג פון גליל.
נאכט. פון טאג בלייבט א מזל-טוב צום נאענטן מארגן.

די בענקשאפט פונעם פלייט טראגט ווייט אוועק דער מעברה.
דאס ביידל ווערט אן אויסגעקלערטער שלאם.
דער נאענטער מארגן איז דער מלך פון מעברה.
גילה אין הלום איז די מלכה פון שלאם.

אונטערן מאַנדלבוים

איך זיין אונטערן מאַנדלבוים אַנטקעגן פּנרת.
די בערג אַרום ווייזן, ווי פּשוט די אייביקייט זעט אויס.
ווי פון רחלס לידער שווימט אַרויס דער ים פּנרת.
אין אַט דער שלווה פון די בערג גייט רחל פון שיינקייט אויס.

אַלץ ווערט אפשר: די קינדער, די פייגעלעך, דער אַוונט.
וואוּלי, אפשר זיין איך גאַרניט אונטערן מאַנדלבוים?
וואָר איז דאָ די מעכרת, אַ צריף — אַ וואונד פון אַוונט.
אַ, פון אַ וואָר אַזאָ ווערט אַזש אַ שד דער מאַנדלבוים.

צי זיין איך איצט אונטערן מאַנדלבוים, אין מיטן שבט?
איבער מיר, דער בוים, ווי אַ פעלד אַ ליכטיקס, פּריש פאַרשנייט,
פון מאַנדלבלומען, אַ תמוז-חופה, אין מיטן שבט,
אַדער מיניע ווינטערס, האָבן מיך אונטערן בוים פאַרשנייט.

דער העלער בלענד פון מאַנדלבלומען האָט ווי פּראָסט זיך צעשפּילט.
די נאַכט ראַמט גרויע פענצטערלעך אין מיט שמערן פון גליל.

ראש השנה לאילנות

יידישע ביימעלעך, אקארשט פארפלאנצט
אין די בערג פון גליל, איר זאלט וואקסן
גיבורים, זיך ראנגלען מיט באנדעס דערנער,
פארשטומען דעם שדים-טאגן פון שטורעמס.

איר זאלט זיך מיט קיין ציגן ניט שפילן,
אויך א פייגעלע קען צעפיקן דאס לעבן;
איר זאלט נאך מיט גבורה פון בערג זיך שפילן,
זיך לערנען פון פעלדון דעם טויט איבערלעבן.

וואלקנס האבן טרינקען איך צוגעזאגט,
די ערד מיט איר האב און גומס איך אנצווינגן.
איך הער איינער גורל, אינעם בארג-ווינט
בענטשן יעדעס ביימעלע מיט נביאישע מארגנס.
איבער איך די פרייהייט פון ישעיהם הימלען.

ישעיהם ליכט וועט דורך איך נאך טאגן:
א ביימעלעך אין ווינט — פלאטערדיקע פליגען,
ווי ס'וואלטן קלייניקע אדלערס דא אנגעפלוין.
די זון פארגייט אין גליל, ווי האניק א קריגל.

נאכט.

א בארג שטופט א בארג ווי אין א כעלעמער מעשה.
א הצופה, אין א חלום, א שמערנדיקע לילית,
פארפירט די ביימעלעך אין וואונדער איבער וואונדער.
דער גליל שמעקט מיט בראשית פון ערשט-געבארענע ביימעלעך.
דער גליל שיפורט מיט ליכטיקייט פון בארגיקע שמערן.

בלומען דורך די חורבות פון צפת

בלומען אין גערטנער, אויסגעגלעט און אויסגעצוואַנגן,
דערמאָנען אין שיינקייט פון פוילע, סנאָבישע פרויען,
אין אומעטיקן ליכט פון אַ האַנט-געמאַכטן מאַג
וואָס האָט קיינמאָל ניט פאַרוזכט דעם טעם פון טוי.

בלומען אין גערטנער, אויסגעפּוצטע פאַראַזימן,
האַבן אַליין קיין האַנט אין קאַלט וואַסער ניט געטונקען,
פון אַ ליאַדע שמעכערל, פון תּאוּוה אַפּגעהיט,
ס'זאַל זיי ניט פאַרפירן פּונעם דאַרן דער בלאַטער וואונק.

שאַרף ווי יידיש איז דער ריח פון דער ווילדער פעלד-בלום:
באַשיידן גראַז, אויך דודס שטיינדעלע איז אַ חבר,
די בלום וואָס נעמט מיט דערנער, ווי מיט ליבסטע זיך אַרום, —
זינדיק, ווי קעגן רייזן פון עץ הדעת — חוה.

וועמען, אויב ניט מיין פאַלק איז באַשערט דער גורל פון דער בלום
וואָס רייסט דורך שפּאַלטן פון די חורבות פון צפת זיך אַרויס:
קעגן פליק פון הענט, צאַרן פון לעבן — אַן אייביקע בלום,
קען מיט איין בליק דערשמעכן אַלע יאַלדישע רויון.

בימי הגשמים

גוט וואס פארגאנגען איז שוין דער זומער, זאט אין שיינקייט,
בנים גליענדיקן טיי איז א ליבער גאסט דער טרויער.
גוט וואס דער חלום קען א הויקער אויף א קרוין בנימן.
גוט איז ווינטער אין צפת זיין דער מלך פון טרויער.

וואלקנס קומען אין צפת אזוי נאענט, אזוי אייגן,
ווי זיי וואלמן מער צו דער ערד, ווי צום הימל געהערט.
וואלקנס ווי אלטימשקע אויף שמעקנס געבויגן,
קומען ווי פון גן-עדן א הארץ טאן נייעס אויף דער ערד.

לפבוד די לאנג דערווארטע געסט, די געבענמשמע רעגנס,
שפיל איך אדעס צו דער בענקשאפט אויף דער מאנדעלינע.
די טעג קומען אומזיסט אויף א שטראלעכל זיך פרעגן.
דער ווינט דורך די נעכט — א הייזעריקע קאטערינקע.

רעגנס פלאפלען, ווי פון דרימל, לאנג פארגעסענע רייד.
אין אויוון בלויט א פלאם, א שטיק האפערדיקער הימל.

וועגן פרייד און טרויער.

דאס ערשמע געוויין אויף דער וועלט האט מסתם געוויינט דער ווינט.
אן געוויין פון ווינט וואלט מסתם קיינמאל ניט געלאכט דער ים.
הער, אויך דאס געוויין איז האפערדיק, ווי פריילינגדיקער ווינט,
דאס געלעכטער פריי אויף אונדזער ערד, אומגעצוימט ווי דער ים.

ווי די טרויבן אין אונדזער ווייניגשאַטק, מאַן יום-טוב אויף דער וועלט,
אין דעם יינגסטן בלעטעלע — דער ריח פון אוראלטע וויינען;
נאָר אָן דער געבענשטער וואָך וואָלט קיינמאל קיין יום-טוב ניט זיין.
נאָך גאָר דעם טרויער, ווער ווייסט נאָך ווי מיר אַז די פרייד איז העל?

מיט דאָרן אין טראַט, ווער איז נאָך ווי מיר פאַרבענקט נאָך דער בלוס?
אָן דער קראַ, צי וואָלט וועמען דאָס ליד פון נאַכטיגאל דערפרייט?
ווער וואָלט דערהערט געלעכטער, ווען דער שטיין וואָלט ניט געווען שמוס?
פאַרגאַנגען וואָלט דער פאַרטאָג, ווען די זון פאַרגייט קיינמאל ניט.

זע, נאָך גאָר דעם אומקום: ליכט פון בראשית, ערשמע פרייד פון אַ קינד.
אין דעם לעצטן טרויער ווי אין ערשמער פרייד איז פולו אויפגאַנג.
די לעצטע פרייד פון אַ זקן, ווי די ערשמע פון אַ קינד,
ווייסט ניט פון קיין סוף, איז אינגאַנצן אַגהייב, אייביקער אויפגאַנג.

וואלקנס איבער צפת

הארבסט. צפת
צווישן בערג,
וואלקנס, טאלן
און שאקאלן. די
וואלקנס זיינען לאנג שוין
מיד פון די הויכן, זיינען
זיי דא פון דעם לאנגן וואנדער,
צו די זידע-בערג צוגעפאלן.
זינדיקע וואלקנס, רייסן זיך צו דער
פשוטער ערד, ווילן חברן זיך מיט
שטיבער, מענטשן, שמיינער, נאך ניט אין גן-עדן,
ווייט פון הייליקייט, ווייטער פון גאט, דערציילן אז
אנטלאפן איז פון גן-עדן אליון דער מענטש, פארבענקט
בזמן זיי אהיים, דעם תהו ובהו פון פאר בראשית.

א הימל אזא איבער צפת

איך זע דעם סוף פון דער וועלט אויף דעם הימל פון צפת.
א וואַלקן טוליעט זיך צו דער זון: קום שטאַרבן מיין ליבע.
בליצן ווי פאַרברענטע שמערן פאלן איבער צפת.
אין אַפגרונט נאָך אַפגרונט קערט לאַנד נאָך לאַנד זיך איבער.

וואַלקנס — טרויער-זיילן, האַלעוועשקעס פון טורעמס
וואָס זינגען אַקאַרשט נאָך אַן אַטאַמישער שלאַכט געבליבן.
א ריר פון ווינט צעוואַרפט אין אַש טורעם נאָך טורעם.
פון מענטש: צער און פרייד, פון וועלט איז קיין זכר ניט געבליבן.

אַט קלייבן וואַלקנס גאַר זייער חושך צוזאַמען.
בויען פון פאַרלאַשענע דורות אַ געוועזענע וועלט.
אַט אַ בליץ שלינדערט ווידער, דור נאָך דור אינעם פלאַם;
און אַט, שוין נאָכן מכול, שוין ווידער בראשית, ווידער וועלט.

נאָענט ווי טאָג איז פון מיין פאַלק דאָס צוגעזאַגטע גליק.
רינגען וועט נאָך פון די שמערן — מילך, פון דער זון — האַניק.

א זיידע-טאָנץ איבער צפת

הצות. יידן — תפילות, יידן — דעמבעס, טאָנצן אַ קאַרטהאָד.
שמרנימלעך טאָנצן מיט שמערן, קאַפּאַטעס רוישן ווי ווינט.
די העלע בערד, ווי פון דורות לבנה אויסגעשפינט.
די הענט — שאלות אין דער נאַכט, די פים — אַן אייביקע ראַד.

געסעלעך פון צפת זינגען איצט שמעגן פון גן-עדן.
נימאָ קיין ביז, אַ שד איז אין אַ מלאַך געראַטן.
ווילסטו וויסן וואָס איז פרייד, פּרעג די פרייד — טרויער? פּרעג בני גאַט.

טאָנצט מיין זיידע, דעם טויט אונטער גרינגע פים צעטראַטן,
טאָנצט די מלפּה פון צייטן, אַ לבנה, אַ יונגע.
אין הימל האַבן אויף יידיש מלאכים זיך צעזונגען.
וואָס איז יידיש, אויב ניט אויף אַ געסעלע, אַ קרומס, גאַט.

איז יידיש הייליק ווי די תורה, ווי דער בורא עולם,
טאָנצט אויך אר"י הקדוש, טאָנצט אַליין דער בורא עולם.

האַרבסט אין צפת

א, פון
די קרומע
געסעלעך פון
צפת, וואָס קען דאָ זיין
קרומער, אויב ניט דער אור
אַלמער, לאַמער בעטלער מיט
די בעטלענדיקע הענט וואָס ציילט
די זונפאַרגאַנגען אַוועק ווי די
אויסגערײבענע גרושים, אין ווייסע
שלאָף-פלוידערן, ווי ס'וואַלט דאָ אַ נאַכטוואַנדלער
פאַרבלאַנדזשעט פון אַ לבנהדיק לאַנד. וואַלקנס
אויסגעוואַנדערט פון ימי בראשית, לייגן זיך
גרוי און מיד אויף די בערג אַנטקעגן, די בערג ווי מחנות
קעמלען, אין אייביקן וועג. דורך מיר גייט פון בענקשאַפט אויס דער
בין השמשות. אַן אייזל אונטער משא ברומט ווי דורך בר
יוחאים הייל. דאָס קלאַנג פונעם ווינט שרעקט ניט פון קיין בוים
די בלעטער, ווי ס'וואַלט אַ ניט-דאָאיקער קמצן
אַרויס זיי ציילן. דער האַרבסט דורך די חורבות
שרײַט גוואַלד מיט די קולות פון ניו-יאָרקער
שטאַלן. אַ שטערן האַט דעם לעצמן
שטראַל ווי אַמנון תמרן פאַר
שפילט. ווינטע דורות ווערן
נאַענטע מעשהלעך פון
אַמאָל. ניט דער האַרבסט,
נאָט אליין איז
די פראַכט פון
גליל.

צפת

צפת, קרוין
פון גליל,
מיט געסעלעך
פון דורות דלות
אויסגעקרימט, פון חכמה
און די מריט פון משיח
אויסגעקארבט. באַרוועסע בעמלעך
זינען דאָ די ערשטע צו מאַגן,
אַנטקעגן אַ הימל, גאַענט ווי דער
גן-עדן וואָס אר"י הקדוש האָט דאָ
אויף שטיין און דאַרן פאַרפלאַנצט. אַ ווען איך זע די זון
אין וואונדער איבער וואונדער שטאַרבן, דאַן ווייס איך אַז
שיין ווי דו קען זיין אַפילו דער מויט, הער איך דעם ווינט
שווערן אַז מיין פאַלק איז אייביק, ווי רבי עקיבא
דורך אַנזערנע קאַמען, ווי דיין הימל וואָס וועט דאָ
קיינמאַל ניט אויפהערן בלויען. די לעגענדעס
שמעקן דאָ מיט ריחות פון אונדזער פאַסטעך —
שטאַם. אַז לעבן איז אייביק, דערציילן
באַגיגענס, צפת, שוועסטער פון פלאַקער
וואָס ווערט קיינמאַל ניט פאַרברענט. גוט
איז פון דיין בין-השמשות
לערנען שיין צו שטאַרבן
און גוט איז פון דיין
פאַרטאָג לערנען
זיך אייביק
לעבן.

ראנגלענדיקער מלאך

1

די טעג אין נגב, פארבענקטע נאך א שאַטן,
אומעטום איז אינמיטן ווי א קללה די זון.
ניטאָ קיין באַהעלטעניש פון טויט און פון דער זון,
כאַטש נעם באַהאַלט זיך אין אייגענעם שאַטן.
די טונקלסטע זעאונג איז מיט ליכט פאַרשאַטן,
ערד, מענטש און הימל, געשמידט צו דער זון.
— די טעג אין נגב פאַרבענקטע נאך א שאַטן,
— אומעטום איז אינמיטן, ווי א קללה, די זון.

גייט א ייד אין נגב, א פאַרשאַלטענער ייד,
די צונג ווי פון פייער, דאָס בלוט ווי פון זאַמד,
— תהו ובהו, ווי פון פאַר בראשית א לאַנד.
גייט א ייד אין נגב — אן אויסגעקלערטער ייד,
— ווי ער וואַלט זאַמדן פון אומקום קערנער פון טויט,
געזייט אומעטום מיט א וויסטער האַנט.
גייט א ייד אין נגב, א פאַרשאַלטענער ייד,
די צונג ווי פון פייער, דאָס בלוט ווי פון זאַמד.

גייט א ייד אין נגב — א ליכטיקער ייד,
 איז דאס ליד פון נצחון, דבורהס געזאנג אין זיין טראַט,
 בויגן זיך אלע טויטן פון נגב אונטער זיין טראַט.
 הונדערט מייליקע רערן, מיט ברכות פון רעגן געבענטשט,
 צעבליט מיט טל ומטר וויסמע יאָרטוויזנט דער ייד.
 מיט ווייטן וואַלד שמעקט האַלץ פון שטיכער אַנטקעגן זיין טראַט,
 איז דער בינשטאַק מיט בינען, די בלומען מיט האַניק געבענטשט,
 — איז דאָס ליד פון נצחון, דבורהס געזאנג אין זיין טראַט.

אַט גייט דער אַקער, דער שונא פון דער וויסט.
 קעגן הפקר פונעם דאָרן, פאַרוואַרצלטער שטאַם.
 קעגן וואַיען פון שאַקאַל, דאָס געזאַנג פון האַמער.
 אַ בוים מיט אַ בוים ווי נייע באַקאַנטע זיך גריסן.
 וואָס שמעכיקער דער צבר איז דער יאָדער זיסער.
 די קאַלטנס פון דער ערד קומט די גראַבלע קאַמען.
 אַט גייט דער אַקער, דער שונא פון דער וויסט:
 קעגן הפקר פונעם דאָרן, פאַרוואַרצלטער שטאַם.

בני דער תליה אין עכו

איך שטיי
דא איצט בני
אניער תליה
אין עפו, קינדער
אייביקע פון מיין פאלק:
וואסער ווייטן דור האט איר
מיט די לעצטע בליקן געזען?
פון וועלכן נאך ניט געבארענעם
ייד, דערהערט אניער אייגן גלייביק קול?
אין וועלכער שקיעה האט איר דערווען אלע
תליות ברענגען מיט א פלאם אזא וואס לאזט פון
אלע לאנגע, ווערגנדיקע נעכט נאך א קינדיש
באגנען? א שיידימדיק געלעכטער האט דא געלאכט
דער תליון, א נצחון געלעכטער פון מיטום, הימלער,

טארקוועמאדא, פון א געלעכטער אזא בלייבט אפילו
ניט קיין פייגעלע, קיין קינד, קיין בלום, בלייבט פון דער זון — א
שווארץ יאר, בלייבט א צארן אזא, ווי פון טארנאדאס, וואס
צעקאכט די גבורה פון ווארגנדיקע פעלדזן.
עס שטומט די תליה א זאט סקעלטנדיק
שטומען. אפילו א רים פון פאפיר
דערמאנט אן קריעה. ארום ווערט נאך
אמאל געבארן אונדזער אור
אלט לאנד, טאגט אויס אניערע
ניט געטאגמע יארן,
אין פלאקער פון סנה:
דעם גורל פון
אייביקע
יידן.

שלום?

שלום איז א מענטש נאך מידער מי, אין שאַטן פון א בוים.
שלום אין א ברודער-האַנט פון פאַלק צו פאַלק, פון דור צו דור.
שלום איז אַן אַקס אין שפּאַן פון אַקער, אַ רויך פון קוימען,
אַ קינד, אַ זיידנע שטערנדיקע האַר, ליכטיקייט פון יאַרן.

שלום איז דער קוש פון אַוונט אויף שוויים פון מענטש און חיה,
אַ ווייטער שטראַל, אין די פינגער פון אַ בלינדן באַהאַלטן, —
אַ צום טויט-פאַרמשפּטער וואָס שלידערט זיין תּליה אין פייער.
ווי אַ צעבראַכענע שווערד, זעט אויס, אַ שמערן אין אַ קוואַל.

דורך גוואַלד פון פּויק, דורך בענקשאַפט פון פּלייט, לאַמיר רופן שלום, —
נאַר אויב דער שונא זעט מיין פאַלק נאַר מיט אויגן פון שרויט,
דאַן זיי ווי פאַרמאַג, קעגן לאַנגער נאַכט: אַ פעלדז קעגן אַ פּויסט,
קעגן צאַרן — גבורה, קעגן טויט — נצחון: שלום.

אויב אונדזער לעבן מוז אים שמעכן, ווי אַ דאַרן אין אויג,
זאַלן ווערטער ווערן — שמיינער, שאַטנע — פּלאַמען, שמערן — קוילן.

אָוונט אין חולה

דער אָוונט האָט זומפּ נאָך זומפּ מיט גאָר זײַן פּראַכט אויסגעצירט.
ווי פּאַרדאַכט אינעם שוואַם אויגן פינקלט דער שימל.
פּאַרביקע פּייגל קרייזן אַרום קראַנקע קאַלירן.
בײַם בײַן-השמשות גרינט ווי צויבער, אוראַלטער שימל.

די זון פּאַלט, באַפּאַלט, ווי מיט פּעך און שוועבל די זומפּן,
שמײען וואַסערן צעשראַקענע אין שפּעטן אָוונט.
ציטערט דער ווילד-חזיר דער מלך פון די זומפּן.
קעגן דער מלוכה פון שדים איז דער מענטש אזוי נאָענט.

דער מאַרגן הילכט דורך האַמער און רידל, גראַבליע און דלאַט,
מיט דער גבורה פון עקסקאַוואַטאָר איז די ווייט צעשאַלט.
אויף גרונטן פון חולה וואַרטן דערפעלעך אויף באַשאַף.
קעגן אַנקום פון לעבן, שרײַען אַלע זשאַבעס גוואַלד.

די מאַלעריע-פּליג איינזאַמט נאָך אין קלעפּיקן געוויין,
גייט אויס, בײַם אויפגאַנג פון מענטש, פון בענקשאַפט נאָך קדחת.
א, ווער ס'קען נאָך דאָ דעם אומקום פון זומפּן באַוויינען,
שענק אים די בלום פון אומגליק, די פּעסט פון קדחת.

טראַקטאָרס סודן זיך מיט נאָך-ניט-געבאַרענע פעלדער.
הער, אין האַפּערדיקן ווינט דאַס געלעכטער פון קינדער.
דער מאַרגן שמעקט מיט פּרישקייט פון נײַ-פּאַרוויימע פעלדער.
דאַס קלענסטע שמויבעלע פּאַרמאַנט פון דער זון אַלע וואַונדער.

מאה שערִים

יידיש קוועלט פון אלט און יונג, פון קינד און קייט.
יידיש שווענקט די ברודנע געסעלעך, ווי קלארער קוואל.
ווי פארמעט איז דאָ ציכטיק דער טרויער און די פרייד.
די חכמה טײַטשט אױם פון אַ שאַטן הונדערט שמראַלן.

איז דאָ אַפן פון דער חכמה די הונדערט טויערן.
זע, אלע הימלען ווייזט אפילו די קלענסטע שויב,
נאָר אַ שטיין איז פאַרשלאָסן מיט הונדערט טויערן.
אַ גרעזעלע אין ווינט הערט ניט אויף גאַט צו לויבן.

קינדער שפילן זיך מיט דער שכינה פון באַרג סיני.
ווי אַ דאָרן דורך דער צונג איז דאָ שמעכיק די נויט.
אַ געשריי דערמאָנט דאָ אַ דונער פון באַרג סיני,
נאָר העכער פון אלע געשרייען שרײַט דאָ די נויט.

אַרום דער תורה, היט אימלעך שטיין דעם אייביקן צאם,
וויי צו דעם וואָס וואָגט דאָ ברעכן דעם אייביקן צאם.

דער זייגער גייט

דער זייגער גייט

(מיין טאטע דער בעל דרשו, דרשנט צו זיין 25טן יארצייט) (1879—1951)

מיין קינד, דער זייגער גייט און גייט, ווי, דער זייגער גייט!
אייביק איז דער זייגער, אזוי קען גאט אליין נאָר גיין.
אפילו פון אַ קלאַנג אַ ווידערקלאַנג וועט ניט פאָרגיין,
[נאָר אַ טאָג אַזאָ וואָס איז קיינמאָל ניט פאָרגאַנגען פאָרגייט.
די פאָרטאַגן ווי קינדער וועלן אייביק אזוי גיין.
(מיין קינד, דער זייגער גייט און גייט, ווי דער זייגער גייט!
אייביק איז דער זייגער, אזוי קען גאט אליין נאָר גיין.

שמערן זינגען זייגערלעך אין אַ בלאַנדזשענדיקער נאַכט,
און גיין קען אויך אַ פעלדן, כאַטש קיינער זעט ניט זיין גיין.
דער טאָל גייט צום באָרג, דער באָרג וועט צום טאָל נאָך גיין.
אויך אין מיין קבר שאַרט זיך די צייט דורך אייביקער נאַכט.
ווי דאָס גראַז אין ווינט, ווי די בענקשאַפט בין איך שמענדיק וואַך.
ס'קען די מצבה קיין איינציקע שײַן ניט פאַרשטיינען.
מישיח וועט קומען ווי זונאוּפגאַנג נאָך דער לענגסטער נאַכט.

✓ מיין קינד, אלט ווערט אפילו דער טויט, ווי ס'ווערט אלט די נאַכט.
באַחַרְיַת הַיָּמִים וועט שטאַרבן אפילו די צייט,
בלויבן וועלן אלע וויזערס שטיין ווי פינגער פון טויט.
פון הימל און ערד, פון מענטש און זון איז עלמער די נאַכט.
ווי האַפּענונג, זיי שטאַרק קעגן טרויער פון ערב נאַכט.
דערהער דאָס געלעכטער פון אַ קינדס ערשט געוויין.
פאַרהער דאָס געוויין פון אייגענעם, לעצטן לאַכן.
מיין קינד, דער זייגער גייט און גייט, ווי, דער זייגער גייט.

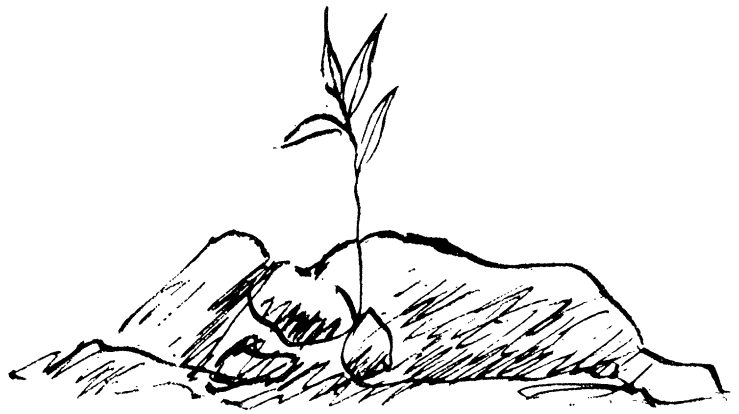
משיח

איך וויים טאמע, משיח וועט קומען פון מיכאלישעק,
וועט אויף אן אייזעלע ריטן דורך סוויר און דורך סווינציאן,
דארט וואו די הייליקסטע ערד אויף דער וועלט איז פאראן.
איך וויים מאמע, משיח וועט קומען פון מיכאלישעק,
ווייל אין גן-עדן געבליבן איז מיכאלישעק
און מיט די ווארצלען איבערגעקערט ליגט אין הימל סווינציאן.
דארט וואו די בענקשאפט איז ווי גאט, אן אן אנהייב, אן א ברעג
וועט משיח קומען, אוי, מיכאלישעק, אוי סוויר, אוי, סווינציאן.

עלציק, ברודער מינער

עלציק, ברודער מינער, אויף דעם מיכאלישקער בית-עולם,
אויב שטארבן אין ירושלים איז מיר באשערט,
ברענג מיר צוקאפנס, א הויפן מיכאלישקער ערד,
כ'זאל ווערן ווי דו, טרויער פון מיכאלישקער בית-עולם,
נאר אויב ס'האט דער דנימש צעבנימשט אויך דעם טויט פון בית-עולם,
(א, וואס איז הייליקער פון מיכאלישקער ערד?)
ברענג מיר א הויפן הימל פון מיכאלישקער בית-עולם.

קינדער פון צפת

קינדער
בארוועסע
אין בארוועסן
צפת, מיט געשמאקן
יידיש, פולע מיילער,
ווי איר וואלט מיין שמעמעלע
צערוישט איבער צפת, מיר דאכט, איר
זינט די קינדער פון פאנאר, מינע
חברים פון גן-עדן, אינגאנצן
יידיש, אויסגעטאן פון טויט, דייטש און שרעק, ווערט
די ערד אונטער אייך — הימל. פון שכנישן
בית-עולם שלניכט ארויס אר"י הקדוש, גייט אייך
נאך אין שפעטן זונפארגאנג, טראט נאך טראט, טייטשט א נייע
קבלה אויס פון מאמע-יידיש, ווערט יידיש די עלפטע

ספירה איבער צפת. יידיש: צער, פרייד, חלום, וואר פון מיין פאלק.
זע, אט פאלט מיין שמעמעלע אין זונפארגאנג, ווי אין א
שניטעהויפן. אט פליט מיין ברודער אליהו
אין א רייטוואגן פון פייער, צו דער שכינה
פון יידיש, דורך זיין געוויין, ווי דורך דעם שם
המפורש, קומען קינדער פון די מארד-
אויזונס. א פענעצל לבנה
איז א נאגל פון א קינדס האנט
וואס בלעטערט די הימלען פון
צפת, ווי די בלעטער פון
א שמערנדיקן זחר
וואס נאר טויטע
קינדערלעך
פארשטיין.

בין השמשות אין צפת

אלע
געסעלעך
פון צפת, ווערן
אינעם זונפארגאנג
הייליקע שטעגן, וואו
פארבלאנדזשעטע מלאכים,
בעטן אימלעך גוסדיקן
שטראל: א, פיר אונדו, א, שטארבנדיקער
ברודער, צוריק אהיים, צום גן-עדן.
א, הער די מלאכים קלאַנגן אינעם ווינט.
מלאכים זיינען פרי-פארשנימענע קינדער,
ניט געמאגטע פארטאגן: כרידער, שוועסטער פון בית-
עולם גראָזן; פון ניט געהיילטע וואונדן באשאפט גאָט,
די טרויעריקסטע שקיעות, און איך ביים ערב אונטערגאנג,

ערב אייביקע נאכט, טו הפילה צו מיין טאטע-מאמע:
אוי, טאטע, אוי, מאמע, גוט איז מיר אזוי וואָס מיין נאכט
בלויבט אָן אַן איינציקן שמערן, נאָר ניט דאָ לעבן
קבר פון אר"י, נאָר בני אייערע קברים
וואָס בענקען נאָך מיר אויף דער וואַכעדיקער
ערד פון רויכיקן ניו-דזשויירדזי, וועל איך
פון מענטש, שלאַנג, אַדלער זיך באַהאַלטן.
(אויך דאָס לעצטע ליכט פון אַט דעם
ליד וועט ווי איך, אינעם שטויב
פאַרפאַלן ווערן.) ניט
די זון, גן-עדן
פאַלט אין מויל פון
גיהנום.
גאָט וויינט.

חג הירובל

מיין שטיבעלע אנטקעגן דער וואדי איינזאמט אין דער לבנה-נאכט,
נאך פון נאענטע שאקאלן דאס געקלאג צימערט אויף די שויבן.
קעגנאיבער, די פוסטקייט פון א פארלאזט דערפעלע איז פיינלעך וואך.
די שאקאלן, דורך ליכטיקן פחד, הערן קלאגן ניט אויף נאך רויב.

היי, שאקאלן כ'האב א גליענדיקער אייער רוף נאך רויב דערהערט.
פון אייער יאמער וועט קיין מינדסטער עכא ניט פארלארן ווערן.
לפבוד מיין פופציקסטן יאר איז אייך א סעודה, א זאמע באשערט:
ניין, ניט מענטש: בארג און טאל, ליכט און רויב, פון אט דער ווילדער וואדי ווערן.

מיט פוחות פון אוראלט רייסט די שטומקייט זיך פון צבר און דארן,
ברעכט די שלעסער פון אייביקייט, צעסודעט זיך אלץ וואס שמוס איז.
צי ווער איך חושך פון פאר בראשית, אדער ליכט פון ווייטסטן דור?
בערג פארמשפטע צו שטיין האבן זיך צעשפאנט, ווי באפרייטע ריזן.

פארטאג. ווי שטיקער נאכט ווערן מינע פופציק יאר פארפאלן.
וואס בין איך ביי אט דער ערשמער ליכטיקייט, אויב ניט א לעצטער שמראל.

דאָס ליד פון אַ ליטוואַק

שלמה

המלך:

לידער פון די

ווינגערטנער קען דאָך

אַפילו אַ פתי

דערהערן. אַ איך זינג דאָס

געזאַנג פון אַלע געזאַנגען

צו דער בולבע, צו דעם יום-טוב פון

מיין געוועזן שמעטעלע. די בולבע

איז פון אַלע פרוכטן דאָס שעמעוודיקסטע

פרוכט. פון קיין אויג ניט פאַרבאַרגן, בליען עפל,

קאַרשן, באַרן, לאַזן זיך אָן בושה פון יעדער

שמראַל פאַרזוכן. בלומען ווי גאַסנמידלעך קען אימלעך

בין פאַרנאַרן. די בולבע, ווי אַ ליטוואַק, לערנט

מיף דעם סוד פון ווערן, אונטער דער ערד. יע, אַז

פאַראַן מער סודות אין אַ בולבע, ווי אין

אַלע שמערן, ווייסט דאָס מינדסטע קערנדל,

דער גרעסטער חכם אויף דער ערד. אויב

אין ווינגערטנער זינגען פאַראַן

שיפורלעכע לידער איז

דערפאַר אין בולבעס דאָ

דער טעם פון מינע

שמעטעלעך: סוור,

מיכאַלישעק,

סווינציאַן.

אין לויטערסטן לאַנד

וואַלקנדלעך — שיפעלעך וואַרטן אויף אונדז אין זונפאַרגאַנג,
לאַמיר פאַרן, טייערע, אין לויטערסטן לאַנד:
טו אויס דאָס קלייד, טו אויס דעם גוף לכבוד זונפאַרגאַנג,
לאַמיר קומען לויטערע אינעם לויטערסטן לאַנד.

דאָס לאַנד איז מיכאַלישעק, דאָס ליכט פון מיניע אויגן,
איז אייל מיידל, אייל, קלייב אויס אַ שיפל, מיין ליבע,
איידער ס'פאַלט די איינציקע וויאַסלע — דער רעגנבויגן,
איידער ס'קערט די שקיעה דאָס לעצטע שיפעלע איבער;

איידער די נאַכט פאַרדעקט אונדז ביידן מיט גאַר איר טרויער,
לאַמיר לויפן, לויפן, פאַרלויפן גאַט אליין דעם וועג.
זע, אַט טוט מיין שמעטעלע זיך אויס פון גאַנצן טרויער,
אַט שוועבט אין גליל יעדעס געסעלע אונדז אַנטקעגן.

נאַכט. מיין שמעטעלע איז מיט שמערן אַנשמאַט שמיינער ברוקירט:
אייל, מיין פּלה, קדושים וועלן אונדז צו דער חופּה פירן.

עפיטאָף

דאָ וואו יידיש שטומט,
ווי אַט דער שטויב פון מיין קבר,
דאָרט האָב איך קיינמאל נישט געלעבט,
דאָרט בין איך דער אַזש פון מינע שטעטעלעך:
אוי, מיכאַלישעק, אוי סווינציען!
דאָרט וואו יידיש לעבט,
האַפּערדיק ווי פּרילינגדיקער צווייט,
דאָרט הער איך קיינמאל נישט אויף צו לעבן.

קעגן שלאָס און גראַם

קעגן שלאָס און גראָס

ברודער,
פאָעט, זע
דאָס ליד הינטער
גראַמען, ווי גראַמעס,
רײַסט זיך פון דורות יאָך.
לידער זיצן אין גראַמען,
ווי מענטש, פויגל און חיה אין
שטייגן. איך האָב געזען ווי שמשון
הגיבור, מיט פויסט אין מויל פון אַ לייב,
זיך קאַרטשען אין דרייען, אונטער דער משאָ
פון גראַס. גבורה געשמידט צו דער קלינגענדיקער
קייט — דעם גראַס, שמאַכט נאָך דעם פֿייער פון וואָרט וואָס זאָל אויף
אייביק פאַרברענען די זשאַווערן פון גראַס. אין שימל
בלײַבט דער גראַס, אויב אַפילו מיט צאַרטסטער פֿייל פון טראַף געמאַקט.
זאָל דאָס וואָרט בלענדן פֿרײַ, ווי בליז דורך כמאַרעס, קראַכן גראַמלאַז
ווי דונער, איבער אַ געחלשט פֿעלד, אַ געבענטשמער
אַנזאָג אויף רעגן. אַ געיאָגמע סאַרנע דורך דער
שרעק פון וואַלד, לויפט ניט פונעם יעגער דורך גראַמען.
מצבות, די טרויעריקסטע שטיינער אויף
דער ערד, טרויערן ניט אין גראַמען. הער,
געלעכטער הילכט ניט פֿרײַ, פֿרילינגדיק
דורך גראַמען, אויב אַפילו דורך
דורכזיכטיקע קרישמאַלן
פון געשליפנסמן פֿערז
געלײַטערט. דער גראַס
אויסגעגלעט, אויס
געקײלעכט,
שניידט אין

לניב פון
 ווארט זיך איין
 ווי א וואונד, ווי
 א ווערגנדיקע
 רייף. אויב ווי דורשט, קוואל, זון,
 שטורעם איז אייביק דאס ליד,
 ווער קען די זון אין צעל פון גראם
 פארשליסן. ווער קען די אייביקייט
 צו א מאס פארמשפטן, דעם שטורעם
 אין דער ענגשאפט פון דער געציילטער אומרו
 פארשפארן. סיי פון מענטש, מיסט, רויו, קרעץ, גיט נישט גאט אין
 קיין מאס דאס ליכט פון מאיען, דארף נישט דאס ליד קיין מאס,
 ווי ס'דארף נישט די שיינקייט קיין וואג, ווי ס'דארף נישט קיין ווינט, קיין
 פויגל קיין קאמפאס. א פארטאג הינטער גראמען פארשלאסן,

הערט בענקען נישט אויף נאך א גראמלאזן שטראל. א זאל דאס ווארט
 זיין געשמאק, ווי אין מיין הונגעריקער קינדהייט א פריש
 פענעצל ברויט. א זאל דאס ווארט פארן סופלאז דורך
 צייט און רוים, ריידן פנים אל פנים, הארץ צו
 הארץ, מיט מענטש פונעם ווינטסטן, ליכטיקסטן דור.
 מלחמות דורך ברענענדיקע פעלקער,
 פלאקערן נישט צום גראם. אן אראפ
 געשאמענער עראפלאן, א
 פארוואונדעטער אדלער, פאלט
 נישט צום גראם. קיין שטורעם
 ווארצלט קיין בויט נישט
 אויס אין גראמען,
 א, ברודער
 פאעמ.

רעזומע

דער ים
אין פולער
רציחה איז
א גראמלאזער רוף,
נאך אזא ווינטן טאג,
אן תפילות, אן שלעסער, אן
ריגלען, אן קייטן, אן גראמען.

צוריק אין ניו-יאָרק

מנין דרני-טאגיק יינגעלע

(פאר מנין זון הירשע-דוד)

דרני טעג און דרני נעכט, ביסמו יינגעלע מנינס שוין אלט,
ביסט גאר דאס גאלד פון דרני פארנאכטן, דרני פארטאגן.
ביסט אינגאנצן בראשית, ס'איז די וועלט ערשט דרני טעג אלט.
א נייגעבארענע זון לערנט זיך ערשט טאגן.

א דרני-טאגיק פלאטערל וואלט שוין א זיידע געווען,
וואלט א בעטעלע פון גלאז אויף א שויב זיך געמאכט,
געקלערט: גענוג מיט זון זיך אנגעשטיפט, אנגעזען,
שוין מיד פון צופיל טאג, שענק גאט, א ביסעלע נאכט.

ווער שמומט אויס ווי דו דאס לשון פון דארן און שטיין?
דורך דיין געשריי שרייט אימלעך מאנונג פון ערשטן מענטש,
אזוי האט אדם, קען זיין, צום ערשטן מאל געוויינט.
א, וואסער געלעכטער איז ווי דיין געוויין געבענטשט?

זיי פאנטאסטיש ווי א הירש, ווי דוד, א פאעט.
לערן זיך פון באגינען שניערן שאמנס פון שטראלן,
און ס'זאל דיין מויל זיין פול מיט יידיש ווי מיט רויש דער קוואל.
מנין טאמנס נאמען, זאלסטו מיר, יינגעלע מנינס, זיין ווערט.

יידיש

— מאמע, אויף וואסער שפראך קען דאס טיכעלע ריידן?
ווער קען, ווי שלמה, די שפראך פון טיכעלע פארשטיין?
— דאס טיכעלע קען, ווי איך און דו יידיש ריידן,
איז גרינג, ווי יידיש, די שפראך פון טיכעלע פארשטיין.

— מאמע, ווי לאנג וועט נאך ייד מיט ייד יידיש ריידן?
— אזוי לאנג ווי טיכעלעך וועלן וואסערלעך געבן,
אזוי לאנג ווי וואסערל מיט וואסערל וועט ריידן,
אזוי לאנג, מיין קינד, ווי טיכעלעך וועלן לעבן.

— מאמע, וויפל וואסערלעך קען דאס טיכעלע פארמאגן?
— אזויפל שמערן האט נאר אברהם אבינו געפונען,
אזויפל יאר, מיין קינד, וועט אונדזער פאלק נאך מאגן,
דורך אזויפל שפיגלען, שפיגלען זיך זיבן זונען.

— מאמע, יע, כ'הער ווי יידיש דאס טיכעלע רוישן.
— מיין קינד, ס'וועט קיין ים דאס טיכעלע ניט פארשטויסן. ✓

(פון מיין אכטן לידער-בוך: אינמיטן טאג, זייט 45)

YIDDISH

by MENKE KATZ

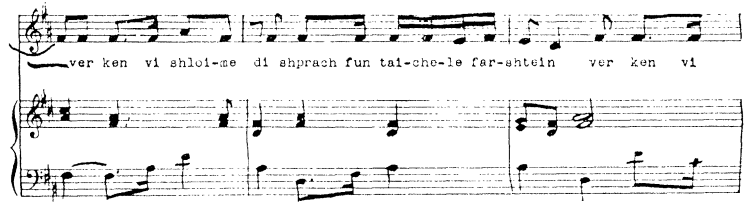
Music by MICHL GELBART

Ma-me ma - me oif vo- ser-shprach ken ^{do} tai-che-le redn

Andante

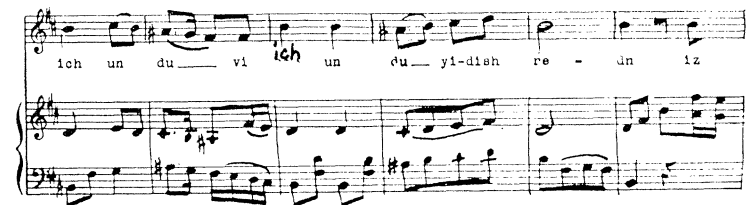
ver ken vi ehloi-me di shprach fun tai-che-le far-shtein ver ken vi

ehloi-me di shprach fun tai-che-le far-shtein ^{con moto} dos tai - che - le ken vi

ich un du vi *ich* un du yi-dish re - un iz

gring vi yid -dish iz gring vi yid-dish di shprach fuh tai-che-le farshtein

Andante

oi ma-me — ma-me — vi lang vet noch yid mit yid yid-dish re-dn
 ma-me — ma-me — vi fill'va-ser- lech ken tai-chl far-mo-ga

con moto

re- dn a- zoi lang vi taichlech veln va - ser-lech ge- bn a- zoi lang vi
 vi-fill ot a- zoi- fill shte-rn hot nor av-roz ge-fu- nen a- zoi lang main

.va-se- rl mit va- so- rl vet re- dn vi va-se- rl mit va- se-rl vet re-
 kind vet un-zer folk noch le- bn vet un-zer folk vet unzer folk noch le-

dn a - zoi lang main kind vi tai-che-lech veln le- bñelch-lech ve - ln le-
bn durch a - zoi- fil shpig-len shpiglen zi-bñ zu-nenshpig- len zi - bn zu-

bn ma-me yo ch'her vi yi-dish s'tai-che-le roi-shñ vi yi-dish s'tai-chele
nen

roi - shñ main kind main kind - es vet kain yas - doo tai - chl nit - far-

shtoi - - sn , ^{mai*} nit far-shtoi - - sn
_{nayn}

gring vi yid -dish iz gring vi yid-dish di shprach fun tai-che-le farastein

Andante

iz ma-me — ma-me — vi lang vet noch yid mit yid yid-dish re-dn
 oi ma-me — ma-me — vi fil va-ser- lech ken tai-chl far-mo-gn^{dos}

con moto

re-dn a- zoi lang vi taichlech veln va - ser-lech ge- bn a- zoi lang vi
 vi-fil ot a- zoi- fil shite-rn hot nor av-rom ge-fu- nen a- zoi lang main

va-se-rl mit va- se-rl vet re-dn vi va-se-rl mit va- se-rl vet re-
 ta-er kind vet un-zer folk noch le- bn vet un-zer folk vet unzer folk noch le-

צו א פלאטערל

זע, דאס
פלאטערל
גרייט זיך פארגיין
ביים ערשטן גלי פון
געבארן ווערן. אוי,
אזויפל שאטנס אהילן
פארנאכט אן איינציק פלאטערל
באפאלן. דיין טאג, דיין גרויס לעבן:
די וועלט קומט אום בני דעם אַנקום פון דיין
אונט. אוי, פלאטערל, ביים סוף פון דיין טאג
ווער איך, ווי דו, א וועלט אזא וואו ס'איז ניטאָ
קיין הימל, קיין ערד, קיין לעבן, קיין טויט — א וועלט פון
גארנישניט. פלאטערל, מיר וועלן בלייבן ביידע אין
ווינט, נאָך א נעכטיקן טאג זיך יאָגן. אויף אונדז ווארט א נאכט
אזא, א בלינדע עקרה וואָס קען שוין ניט געבארן
קיין פארטאָג. פלאטערל, איך בין ווי דו אויפגעגאנגען
אזוי באַגינענדיק קלאַר. איך וועל ווי דו מיט הענט,
ווי פארבענקטע פליגל בני א פענצטער פארגיין.
אן דיר, אן מיר וועט נאָך פינצטערער ווערן
די פינצטערניש. איך וועל ווי דו מיט דער
הויך פארצווילינגט ווערן, בלייבן וועט
מיין ליבע בני א צעדערבוים
מיט די קושן פון מיין מויל
פון מיר טרוימען. איך וועל
זיין די ליכטיקסטע
טרער אין אירע
טויטפולע
אויגן.

אַן איינזאַמע שעה אין ניו־יאָרק

קעגן קללה פון גאַט, שטייגט בכל איבער בכל: ניו־יאָרק,
די נאַכט, ווי ס'וואַלט דער זחר, אויך דאָ צעצונדן וועלטן אַזוינע.
די לבנה — אַ מטבע פון דער גאַלדענער קאַלב, איבער ניו־יאָרק,
די שמערן, פאַרדעכטיקט צירונג פון אַ רייכער זונה.

אין צימערל שלאָגט זיך דער רעש פון שטאַט מיט די שויבן.
די לויזע שויבן צעשטויסן פון מיין קינדהייט יעדן צווייט.
די טורעמס ווערן וואַרנדיקע מאַנסטערס דורך די שויבן,
דאָס גלאַז האָט דער לבנה אויף שאַרפע רייפן צעשניטן.

— אַזויפל יאָרן דאָ באַפאַלן מיך ווי שטיינער פון ניו־יאָרק,
— טעג הונגעריקע נאָך ליכט און חלום, נאָך ברויט און נאָך לידער.
— נעכט שלאַפלאַזע, ווען דער עלנט טוט זיך אויס פון יעדער וואַר,
— בלייבט פון ניו־יאָרק: וויסער חלום, אַ ניט געשריבן ליד.

און ס'טרעפט אַמאָל, די נאַכט דערווערגט דעם מידן רעש פון שטאַט,
דאָן ווערט דער ווינט אויף שטיין, געוויין פון אויסגעפליקטע שטאַמען,
— הער איך די קברים פון מיין טאַטע-מאַמע שרייען דורך דער שטאַט,
— דאָן איז הייליק ניו־יאָרק, ווי דער שטויב פון מיין טאַטע-מאַמע.

שליסל :

נאך דיין באריר איינזאמט אוועק מיין פארלאזט שטיבעלע פון צפת,
אויף א בארג-שפיץ, אנטקעגן קבר פון אר"י הקדוש ;
דערמאנסט אן טרויער פון לאנגע, קלאנגדיקע רעגן-נעכט פון צפת,
ווען מיט בלינדע רעגנס לערנט ליכטיקייט אר"י הקדוש.

עפנסט אויף, אויף גאסן פון ניו-יאָרק, איטלעך צויבער פון גליל.
ארום, פינקלט אויס בראַדוויי די סודות פונעם זהר פון צפת.
א רעש פון סאָבוויי איז ווי אן אונטערערדישער וואַסערפאל.
א בעטלער אויף העסטער סטריט, א היימלאַזער וואַנדערער פאַרמאָגט

אין זיין גאַנץ פאַרמעג גאַר דאָס קרומקייט פון א געסעלע אין צפת.
א שיכורע זונה אויף א ראַג איז א צעשוּיבערמע פאַלמע אין ווינט.
די נאַכט צווישן טורעמס, ווי אין א מעשהלע פון ריזן ווערט פאַרפאַלן,
איצט ווען איך ריכט אַפּ חצות דורך די גאַסן פון ניו-יאָרק.

שליסל, ביין פון מיין ביין, אומרו פון אַט דער ניו-יאָרקער נאַכט :
גאַר מיין צאַרמסטער ציטער דורך דיין אייזן, גאַר מיין פרייד און געוויין.
שליסל אויף א בענקשאפט מיט חושים ווי נאַדלען דורך לייב,
דורך דיר דער שם המפורש, ס'זאַלן די ווענט מיך ניט פאַרשטיינען.

רויז פון שרון

איך האָב געזען אויף אַ גאַס פון ניו-יאָרק די רויז פון שרון :
וואָס טוסטו דאָ צווישן די שמיינער פון דער שמאַט ? פאַרוואָס
ביסטו אַנטלאָפן פון אייביקן שיר השירים ?
— איך בין שוין מיד פון אַלע קושן פון שלמה
המלך, מיד פון אייגענער שיינקייט. איצט
וויל איך ניט קיין מלך, אַ בעטלער אויף
די גאַסן פון דער שמאַט זאַל שפילן
מיט מיר אַ ליבע. הער, אַ הער,
דאָס געוויין פון דורות שרײַט
ווייט אַריבער דאָס ליד
פון אַלע לידער.
איצט וויל איך זיין
אַ טרער פון
מיין פאַלק.

איז די רויז פון שרון איצט צווישן די שמיינער פון ניו-יאָרק,
די קרוין פון עלנט. און נס איבער נס, אונטער האַגלען
פון טריט ווערט די מלכה פון רויזן ניט צעטראָטן.
ניט קיין בעטלער, אַ ווינט קומט פּרעגן די רויז : זאָג
מיין ליבע, האָסטו מיך ליב, צי ניט ? קלערט די רויז
אונטער די שלאַנגנדיקע טריט פון שמאַט,
קושט אויס די קושן פון ווינט, שפילט „אום
צי גראָד“ מיט זיך אַליין, מיט די
אייגענע קרוין-בלעטלעך : ליב ?
ניין ! גייט דער ווינט אַזאַ
ברוגז-טאַנץ, אַזאַ
חנדל : זאָג, רויז
דריי מאַל ליב,
אַדער

פּוֹל פּוֹל פּוֹל
בוֹיגן, אײך
אַנמלוּיף, זאַגט די
רויז: לויף! קום אַ קום
דו, דאַרן, לאַמיר שוין,
בידע אַ ליבע שפּילן,
וועט פּאַלן אויף אייביק דער האַם.
קומט דער דאַרנדיקסטער דאַרן, דער
מענטש, רײסט גליד נאָך גליד פון דער רויז און ס'איז
נאָך אַלץ ניט הויל, נאָר ס'בלײבט די רויז אין שטיין ווי
אַ בעכערל שרעק. ווער קען דערהערן דורך די
געשרייען פון דער שטאַט איר שמום געשריי, אויב ניט דער
עלנט דער געטרייסטער פּרײַנד? ווייסט שוין איצט די רויז: העכער
פון אַלע יאַמערן איז נאָר דאַס געוויין פון אַ שטומען.

קעגן הפקר פון דער שטאַט האַט די רויז פון שרון מיט דער
גבורה פון שטיין זיך פאַרצווילינגט, קענען שטיינער זי ניט
פאַרשטיינען, איז די רויז פון שרון דער פּוּח פון
אַ ריז, קליין ווי דודס שטיינדל קעגן קאַרליק —
גלית הפלישתית. שטאַרקער פון מענטש, שטיין, טויט
איז די רויז — דאַס קינד פון שיר השירים.
אַ, רויז פון אהרית הימים, ביסט
אייביק ווי צער, שמויב, פרייד, שמערן;
לעבעדיק ווי דער טויט פון
יהזקאלס ביינער-טאַל.
אַ, רויז פון שרון,
אַ, אויג פון גאַט,
גורל פון
מיין פּאַלק.

אויפן וועג קיין סדום

מלוכה
פון זון. סדום,
ניט פון ליים און
ציגל, ניט פון הענט, —
פון זון געבויט, לאזט ניט
קיין גלעט פון א שאטן, קיין
קוש פון טוי ניט צו. לומט ווייב איז
שוין ניט קיין זייל זאלן, נאר א זייל זון.
דער נגב איז א גארטן פון פלאמען
א שטרעל איז א פארשאלמענע רויז. א, די
גרויזאמסטע פון אלע מלוכות: מלוכה פון זון.

מלוכה
פון שטויב, זע,
צויבער-בערג, די
וועלטן וואס דער שטויב
האט אויסגעקלערט. ווינט און
געלעכטער, צארן און געוויין
פון שטויב, צדיקים און רשעים,
גן-עדן און גיהנום פון שטויב.
די מלוכה פון שטויב איז אייביקער פון
אלע אייביקייטן, אייביקער פון זון,
א אייביקער אפילו פון הימל, פון גאט.

אַט, אַ
קעמל, אַ
בעדוואינער,
ווי פון אַ מיראַזש
אַרויס. די דערנער פון
נגב, די רשעים פון סדום
נאַרן נאָך דעם מידן וואַנדערער
אין סדום-בעמל אַרײַן, האַקן נאָך
פון געסט די צו לאַנגע פיס, טייטלען נאָך
מיט די צעבראַכענע, אַשיקע פינגער,
קעגן דעם פאַרברענטן, מדברדיקן הימל.

אַט אַ
ייד, יעקבס
ראַנגלענדיקער
מלאך. אַט איז אַ
ייד, מיט אַ פלייט אין מויל,
אַ פאַסטעך מיט שאַף ווי פון
אַברהם אבינוס סטאַדע
פאַרבלאַנדזשעט. אַוונט. אַ יישוב אין
זונפאַרגאַנג, מיין שמעטעלע אויף פליגל,
גרייט אַהיים פליען, נאַר מיין שמעטעלע פאַלט,
צעפאַלט אין שמעכיקע שטיקער נאַכט פון נגב.

שאַמנס
שפּאַנען מיט
טריט פון מיניע
דערשטיקטע פעטערס,
יעדער מיט אַ גוף פון
צאַרן, מיט אויגן — פעך און
שוועבל, גלעטן פאַרשאַלטענע
פלאַמען, בעטלען רשעות פון שטחים
פאַרחלשמע: אוי, ליבינקע סדום, שענק
אַ לעצטע, איינאונאַיינציקע נדבה:
טויט, ווייל ליכט איז גרויזאַמער פון יעדן חושך.

נאַכט. גאַט
בצלם
אדם, טרייסלמ
אַפּ פון זיך קללות
פון יאַרטוויזנטן, בענטשמ }
אויך סדום מיט די ברכות פון }
ערב בראשית. די ערד איז אַ }
בתולהדיק געלעגער, רייצט די נאַך
אומבאַרירטע דורות. אַ לבנהדיק
מיידל, אַ נאַך ניט געבאַרענע חוה
דרימלט דאָ אין די אַרעמס פון אַ מדבר-בוים,
וואַרט נייגעריק, אין חלום, געבאַרן צו ווערן.

מיידל,
מיין נאך ניט
געטאגטע זון,
מיין פארבענקטע וועלט ;
ווארטסט אויף מיר זינט ערשטן
באשאף, געדולדיק ווי צייט.
ווארט, א ווארט, פון שורש ביז דער
אינזאמער קרוין פון נגב-בוים. כ'וועל
קומען צו דיר, זיכער ווי דאס ליכט פון
א ווייטן מארגן. כ'וועל זיין לעבן דיר, א
מעשהלע וואס דער ווייט האט נאך ניט אויסדערציילט.

א וואָרט וועגן פּערז־טאַקט אין דער ייִדישער פּאַעזיע

ס'איז אזוי ווייניק געשריבן געוואָרן אויף ייִדיש וועגן פּערז־טאַקט אַז אַיך רעכנן ס'איז כּדאַי אַנצוהייבן פּון אַלף־בית, מיט דעם פּערז־פּוס כאַריי, אַ וואָרט פּון צוויי טראַפּן, דער טראַפּ אויפן ערשטן טראַפּ: / ט אַפּילו די פּאַעטן וועלכע האָבן געשריבן לידער בנּי די היטלערישע גאַז־אויזונס האָבן זיך גענומען די מי, דאַס ליד זאַל חוץ טראַגישן אינהאַלט פּאַרמאַגן אויך פּאַרעם, ריטעם, פּערז־פּוס. די אַנאַנימע פּאַעטעסע וואָס האָט אַוועקגעוואָרפן איר ליד: „אַ קאַפּיטל תּהילים“ און מ'האַט צופּעליק געפּונען בעת די נאַציס האָבן זי געפּירט צום טויט האָט געשריבן איר לעצט ליד, סנּי אין כאַריי־טאַקט, סנּי אין אויסגעצייילטע טראַפּן, האָט געוואויגן און געמאַסטן ווערטער:

“וואַרשע, וואַרשע, מוטער־שטאַט
מיט בלוט־פּאַרשפּריצטע מויערן;
זעט נײַט דײַנע וואונדן גאַט,
די מתים אין די טויערן?”

די ערשטע און די דריטע שורה זינען געשריבן אין דרנּי און אַ האַלב כאַריי־טאַקטן די צווייטע און די פּערטע שורה אין אַכט טראַפּן.
(איר ליד איז דערשינען אין זשורנאַל „מיר“, אין יוני 1944, רעדאַקטירט פּון וויליאַם אייבראַמס, יעקב סטאַדאַלסקי, מעינקע קאַץ, אויך אין „עליכם שלום“, אין אַקטאָבער, 1973, רעדאַקטירט פּון מנּי זון, דוד קאַץ.)
דער יאַמב איז ענלעך צום כאַריי נאַר מיט דעם וואָס ס'האַט אויך צוויי טראַפּן איז אַבער פּונקט דער היפּוך פּון כאַריי, אין פּערז־טאַקט. אין כאַריי פּאַלט דער טראַפּ אויפן ערשטן טראַפּ, אין יאַמב איז דער צווייטער טראַפּ אַקצענטירט.

הירש גליק האָט אָפּילו אין טויטן-לאַגער פּאַלירט זינע לידער אין געמאַסטענעם פּערז, אין יאַמב־טאַקט (אין דער צווייטער טייל פון אַט דער אַרבעט: „מזן אייגן וואָרט וועגן פּערז־טאַקט“ וועל איך פּרואוון וויזן אַז דער יאַמב־טאַקט איז האַפּער־דיק, דער כאַריי־טאַקט, מער צוגעפּאַסט פּאַר ייאוש, אומקום.)
הירש גליק האָט אינסטינקטיוו דערפּילט אַז זיין באַרימט ליד: „זאָג ניט קיינמאַל“ דאַרף געשריבן ווערן אין האַפּערדיקן יאַמב־טאַקט, ווייל זיין ליד איז אָפּילו אויפן „לעצטן וועג“ אַ געזאַנג צום לעבן. למשל:
אַט איז די צווייטע סטראָפּע פון אַט דעם ליד, געשריבן אין זעקס יאַמב־טאַקטן:

„פֿון גרינעם פּאַלמען־לאַנד בײַ ווינטן לאַנד פֿון שניי,
מיר זינען דאָ מיט אונדזער פֿיין, מיט אונדזער וויי;
און וואו געפּאַלן ס'איז אַ שפּריץ פֿון אונדזער בלוט,
וועט נאָך אַ שפּראַך טאָן אונדזער גבורה, אונדזער מוט.“

דער פּאַעט אשר שוואַרצמאַן וועלכער איז געפּאַלן אויפן שלאַכטפעלד אין אר קראַינע, אין 1919, אין דעם עלטער פון דרייסיק יאָר, איז געווען אַ מיסטער פון פּערז־טאַקט. אַט איז אַ סטראָפּע פון זינס אַ ליד, אין נצחונדיקן יאַמב־פּוס ווען ער איז געווען אַ קאוואַלעריע רייטער:

„אויף גיך צום פּערד,
דײַ האַנט שטאַל אָן;
ס'איז איצט דײַ שווערד,
דײַ שפּיז — אַ פּאַן.“

אַט איז אַ סטראָפּע פון פינף כאַריי־טאַקטן, אין קרייץ־גאַרטל גראַמען, אַ מוסטער פון דעם פּרינץ פון דער יידישער פּאַעזיע, מאַני לייב:

טויבן־שטילע, בלויז אַוונט־שטונדן,
שפּרייט פּאַר מיר מַזן אַוונט־טרוים צעשפּרייטער
איצטער גליען ציטעריקער, רויטער,
מַזנע שטילע רויזן — מַזנע וואונדן.

דער אַנאַפעסט איז אַ דרײַ טראַפיקער פּערזױטאַקט. דער טראַפּ איז אויפן דריטן טראַף. די רוימישע פּאַעטן האָבן גענוצט אַט דעם פּערזױטאַקט מערסטנס אין דראַמע. אויף ענגליש האָבן הנאה געהאַט פונעם אַנאַפעסט אַזוינע קלאַסישע פּאַעטן ווי בנראַן, סקאַט, בראַונינג, סווינבוירן. דער אַנאַפעסט איז געווען אַ מיטל אויסצודריקן שוואונג, טאַנק, גערודער; ביי יידישע פּאַעטן אַפט פאַרקערט: צער, עלעגיע. אַט איז אַ זעלטענע דוגמא פון דער אייביק־פאַרליבטער פּאַעטעסע, אַננאַ מאַרגאַלין, (ראַזע לעבנסבוים, פלעגט שרײַבן אין „טאַג“ אונטערן פּסעוודאָנים קלאַראַ לעוויזן.) פון איר עלעגיש ליד: „מאַרי און דער טויט“.

דאָס ליד איז אַזוי גרינג אין ריטעם, מאָס און וואָג אַז דער פּערזױטאַקט אַנאַפעסט גייטיקט זיך גיט אין אַט די צייכנס: „טױט“, צו ווייזן דעם טראַפּ אויף דעם דריטן טראַף:

„ס'האַט מאַרי זיך געזעגנט מיטן ליכטיקן הויז,
פאַר די ווענט זיך גענייגט. גענייגט און אַרויס,
און אַוועק אין דער נאַכט, ווי מען גייט אין אַ וואַלד,
וואו גאַטס אַטעם איז נאַענט און ס'שרעקט יעדע געשטאַלט.
און געאַנגען נאָך איר זינגען פּריילעך און בונט,
בעטלער און שיכור און וואַגאַבונד.“

דער פּערזױטאַקט דאַקטיל פאַרמאַגט אויך דרײַ טראַפּן איז אַבער פונקט פאַר־קערט פונעם דרײַ־טראַפיקן אַנאַפעסט. דער טראַפּ פאַלט אויף דעם ערשטן טראַף, אַנשטאַט אויף דעם דריטן. דאַקטיל מיינט אַ פינגער, ס'וואַלט געווען ריכטיקער צו זאָגן, אַן אינגעבויענער פינגער, ווייל ווען מיר בויגן איין אַ פינגער זעען מיר דרײַ געלענקען, ווי דרײַ טראַפּן, דער ערשטער געלענק, שפיציק, אַקצענטירט ווי דער ערשטער טראַף פונעם דאַקטיל, די אַנדערע צוויי, געבויגן, גיט באַטאַנט: „טױט“.

גיט וויסנדיק האַט דאָס זינגענדיקע פאַלק באַשאַפן פאַלקס־לידער אין כלערליי פּערזױטאַקטן. אַט איז אַ סטראַפע פון אַ פאַלקס־ליד, אין פּערזױטאַקט פוס דאַקטיל:

קום צו מיר,
ש'האַלע;
כ'בענק נאָך דיר,
ליבלינקע.

לאמיר זיך אפשטעלן איצט א וועלדיגע אויפן טריאלעט. מיר ווילט זיך כאטש דערמאנען דעם מיסטער פון טריאלעט: לייב נידוס. דער טריאלעט פארמאגט אכט שורות, די פערטע און די זיבעטע שורה, די זעלביקע ווי די ערשטע, די צווייטע שורה חזרט זיך איבער אין דער אכטער. ביי מעכאנישע טינטלער ווערן די איבערהוונגען שקלאפן פון דער פארעם, ביי לייב נידוס איז דער טריאלעט סימפאניש:

אלול

- א שטרענגע, גאלדענע עצבות קוקט אריינעט
2 פון דרויסן דורך דער בלאנקענדיקער שויב,
פון פורפור-בלעטער און פון געלן שטויב.
4 א שטרענגע, גאלדענע עצבות קוקט אריינעט.
ביים שויב דער טאפאל פליסטערט וואס און טענהט,
ווי ער וואלט וועמען אינרוימען: „נישט גלויב!“
7 א שטרענגע גאלדענע עצבות קוקט אריינעט,
8 פון דרויסן דורך דער בלאנקענדיקער שויב.“

און ווער דערמאנט פראדל שטאק, די לאנג-פארגעסענע פאעטעסע וועלכע האט פארצווילינגט דעם גורל פון מענטש און חיה אין אירע עכטע לידער, האט געהערט אין דעם מיאוקען פון א קאטער א קינדיש געוויין, האט געזען א מענטשן ערגעץ הענגען, ווען דאס לעמפל האט געצאנקט און דער ווינט האט געקלאגט, האט פארטרויט די „פארנאכטן“ אז:

„אומעטיק איז מיר אזוי,

אומעטיק צום שטארבן.“

ניט נאר אין טרויער, אויך אין פרייד האט זי דורך אירע סענסיטיווע חושים דערשפירט ווי גאט עפנט די זאנגען אין פעלד, באגלייט פון „דעם פאסטוכס ליד“, ווי דער סאק רינט ווי רויטער וויין „פון ציטיק-פולע קארשן“, נאר אין עלנט האט זי גערעדט צו דער בין וועגן זיך אליין:

„איך ווייס דו האסט קיין האניק נישט,

דו ווילסט די גיפט מיר געבן.“

פראדל שטאק, ווי לייב נידוס, ווי צענדליקער אַנדערע קערנדיקע, יידישע פּאָעטן האָבן איבערגעלאָזט זייערע לידער, זייער האָב און גוטס אויף גאַטס באַראָט. וועמען אַרט עס וואָס אַזוינע פּאָעטן וועלכע וואָלטן באַדאַרפט פּאַרנעמען דעם אויבנאָן, ביי דער מזרח-וואַנט פון אונדזער פּאָעזיע ווערן צעגעסן פון אַש-און-פּאַרעך ?

פּדאי צו דערמאָנען אַז פּראַדל שטאָק איז געווען פון די ערשטע אַריינצוברענגען דעם סאַנעט אין דער יידישער פּאָעזיע. איר סאַנעט וואָס כּוועל דאָ ציטירן ליגט שוין ביי מיר זינט מײַנע יינגלשע יאָרן. דאָס פּאַפּיר איז שוין אַזוי פּאַרגעלט, צעפּאַלן אַז די צײַט האָט שוין פּאַרשניטן דעם טיטל, ווי אַן אַפּגעהאַקטן קאַפּ. איר סאַנעט איז שוין אַ הויפּן שטויב, זעט אויס אַז אויך לידער זײַנען צווישן די יורדי עפר :

צי זאָל איך מיך פּאַרבאַרגן ערגעץ-וואו,
און וויינען שטיל, דעם קאַפּ אַראָפּגעבויגן
און אויסווישן צוריק די מידע אויגן
וואָס האָבן קיינמאַל, קיינמאַל נישט קיין רו.

און לאָזן וואַנדערן אַוועק מײַן בליק
ווי ביז אַהער אין גרויע, גרויע ווייטן
און וואַרפן אים דערנאָך אויף אַלע זײַטן,
אין קראַנקער אומרו, יאָגן זיך נאָך גליק.

צי זאָל איך מיך אַ וואַרף טאָן ווילד אַרײַן,
אינמיטן גאַס, מיט אַנגעצונדענע אויגן
און ברומען ווי אַ טיגערין פון פּײַן.

די דוכנדיקע נאַזלעכער צעפּלויגן —
צי זאָל איך ערגעץ-וואו פּאַרבאַרגן זײַן,
און וויינען שטיל דעם קאַפּ אַראָפּגעבויגן.

מיר דאַכט אַז די פּאַרוואַרלאָזטע פּאָעטן לייב נידוס און פּראַדל שטאָק דאַנקען מיר אַפּילו אין זייערע קברים וואָס איך האָב אויסגעגראָבן פון דער פינצטערניש כאַטש אַ פּונק פון זייערע לידער, כדי זיי זאָלן ווי פּאַרגעסענע, טויטע פּאָעטן פּאַרווכן כאַטש דעם טעם פון אַ פּיצל ליכט פון אַ פּאַרלאָשענעם דור.

ווי שטאַרק ס'איז דער דראַנג בײַ פּאַעטן, געבענטשט מיט טאַלאַנט, צו שרײַבן
לידער אַפילו פאַרן ווינט, אַפילו אויג אויף אויג מיטן טויט האָט באַוויזן די פּאַעטעסע
ריווע קוויאַטקאָזוסקאַ וועלכע איז געפּיניקט געוואָרן אין די נאַצישע מאַרד־לאַגערן:
אַשוויענטשים, שטוטהאַף, קאַקאַשקי. (לעבן דאַנציק) אַפילו מיט אַמפּוטירטע הענט
און פיס האָט זי געשריבן (קען זײַן ווי דער געליימטער פּאַעט חיים קרול, מיט דער
פען אין מויל) איר ליד: אַ תּפילה פּון אַ געטאַַייד. אין וויטמאַנישן, פּרייען פּערו,
בעט זי בײַ גאַט זי זאַל מגולגל ווערן אין אַ פּערד, אַ הונט, אַ שטיין, נאָר ניט אין
אַ מענטש:

„גרויסער גאַט,

פאַרוואַנדל מיך אין אַ שטיין,

נאָר אַ מענטש,

אַ מענטש קאַן איד מער ניט זײַן.“

מינן אייגן וואָרט וועגן פּערז־טאַקט

ביז איצט האָב איך אַרומגע־רעדט אַ ביסל וועגן דער עובדה פון די פּערז־טאַקטן און דער ייִדישער פּאַעזיע. איצט אַ וואָרט וועגן די פּערז־טאַקטן אין דער גאַטור, לויט מינן אייגענעם באַנעם.

לאַמיר זיך צוהערן אַ וויילינקע צו די פּערז־טאַקטן פון אַ טיכעלע אין פּרילינג, ווען די וואַסערלעך אַנילן זיך אַנצוזאָגן, אַלץ וואָס לעבט, אז דער סעזאָן פון בלי, ליכט, פּרייד איז שוין דאָ און מיר וועלן הערן אַז דאָס טיכעלע רעדט אין פּערז־טאַקט: יאַמב. דאָס טיכעלע אין פּרילינג רעדט מיט דעם קול פון שיר־השירים:

„זאַל עַר מִיך קוֹשֵׁן מִיט דִי קוֹשֵׁן, פֿון זַיַן מוֹיל,
ווייל בֶּעסֶר אִיז דִיין לֵיבֶע פֿון ווִינן.“

יעדן פּרילינג הער איך דאָס טיכעלע איבערן וועג פון אונדזער וואַלד־הויז דערציילן אינעם פּערז־טאַקט יאַמב, פּלערליי מעשהלעך וועגן די וואַסערלעך וואָס זינען שוין דורכגעלאָפן ביז איצט און וועגן די וואַסערלעך וואָס וועלן נאָך אַניאָגן אַלע קומענדיקע פּרילינגס. די מעשהלעך וואָס דאָס טיכעלע דערציילט אין פּרילינג זינען לויטער פּרייד. דער יאַמב, דער צוויי־טראַפיקער פּערז־טאַקט (אומבאַטאַנט, באַטאַנט) איז האַפּערדיק ווי דאָס טיכעלע אין פּרילינג.

אַ טיכעלע אין האַרבסט פּליסט טרויעריק, אין פּערז־טאַקט כאַריי: באַטאַנט, אומבאַטאַנט — װװ

אַ מענטש אין אַ דערהייבן געמיט גייט אין דעם פּערז־טאַקט: יאַמב. אַדרבא, באַטראַכט דעם יום־טובדיקן גאַנג פון אַ מיידל וועלכע איז גאָר וואָס אוועק פון איר באַשערטן מיט אַ צוואַג אַז ער וועט זי האַלט האַבן, עד סוף כל הדורות. דער יאַמב איז זיך מחיה ווען ער גייט אין דעם פּערז־פּוס פון אַזאַ פּאַרליבט מיידל. ווער דער פּאַעט לאַרד בּיִראַן וואַלט זי דערזען וואַלט ער געזאָגט:

„זי גייט אין שיינקייט ווי די נאכט.“

פאָעטן זינגען ניט נאָר מענטשן, נאָר אויך פלעדערמניו, הינט, נאכטיגאלן. פלעדערמניו צוויטשערן זייערע לידער אין כאַריי־טאַקט, ווען זיי פלאַטערן אַרויס פון די פאַרוואַרלאַזטע חורבות פון צפת, דורך די פאַנטאַסטישע פאַרנאַכטן פון גליל. היימלאַזע הינט בילן אויס זייערע לידער, אַנטקעגן דער לבנה, אין פערז־טאַקט דאַקטיל דעם עלנט פון אַלע פאַרוואַגלטע:

האַ־אַ־אַ־אוּ! האַ־אַ־אַ־אוּ!

דער יאַמב און אנאַפּעסט זינגען האַפּערדיקע פערז־טאַקטן אין דער נאַטור, דער כאַריי און דאַקטיל, באַגלייטער פון צער, עלנט.

צו וועמען זינגען נאכטיגאלן זייערע לידער, אין יאַמב און כאַריי, אויב ניט צו אזוינע פאָעטן ווי לייב ניי־דוס, פראַדל שטאַק, מאַני לייב, דזשאַן קיטס. די ראַב וואָס איז אַ גראַפּאַמאַן, ווי די גריל, די פאַפּוגנ איז אין חלום פון עדגער עלען פאַו מגולגל געוואָרן אין אַ מיסטישן פאָעט וואָס ווערט ניט מיד צו קראַקען אַ גאַנצע נאַכט אין כאַריי איר איינציק וואָרט וואָס זי פאַרמאַגט:

קיינמאַל, קיינמאַל... ניט!

דער איינציקער ענטפער פון דער ראַב אויף אַלע פראַגעס פון פאַראַבלטן געליבטן בשעת ער טרויערט אויפן טויט פון זיין געליבטער וועמען די מלאכים האָבן אַ נאַמען געגעבן: לענאַר.

כאַטש אין דער ייִדישער פּאַעזיע געווענליקט דער כאַריי, אין דער ענגלישער, דער יאַמב, ווייזט אונדז עדגער עלען פאַו אַז פאַר דער שוואַרצער ראַב איז פאַסק דער כאַריי.

דער יאַמב איז מערסטנס פאַרצווילינגט מיט פרייד, דער כאַריי מיט ייאוש. מענטשן אויף חתונות גייען, לאַכן, טאַנצן אינעם פּערז־טאַקט: יאַמב. מענטשן ביי לוויות, טרויערן, וויינען, רינסן קריעה אין כאַריי. פרובירט וואַרפן אַ שטיין אויף אַ באַרג און איר וועט הערן דעם שטיין קנַקלען זיך צום באַרג־שפיץ אין יאַמב:

אַרויף! אַרויף!

און איר וועט הערן דעם שטיין פאַלן באַרג־אַראַפּ, אין כאַריי:

אוי וויי! אוי וויי!

שטיינער ריידן. ווען א שטיין ליגט אומבארירט איז ער א שטומער גולם, אבער ווען א מענטש, א חיה, א שטורעם יאגט דעם שטיין ווערט ער לעבעדיק, קריגט ער לשון, קען ער ריידן אויף פלערליי לשונות, אויך אויף זיין אייגן לשון: שטיין-לשון.

לויט מנן מומע ביילקע, די גרעסטע מעשה-דערציילערין פון מנן שטעטעלע: מיכאלישעק, איז ניט נויטיק צו ווארפן א שטיין אויף א בארג פדי צו הערן אים ריידן. שטיינער ריידן זיך צוזאמען אויף שטום-לשון, זיי לעבן פארבארגענע לעבנס. שטיינער חלומען פון משיח-צניטן, ווילן דאן וועלן שטיינער ווערן מאמעס, וועלן געבוירן נאר גוטהארציקע מענטשן-קינדער. די בעטלער פלעגן מיט איר ניט מסכים זיין, פלעגן זינגען טרויעריקע לידער וועגן שטיינער:

„צי דען בין איך פון א שטיין געבארן,
צי האט מיך קיין מאמע געהאט.“

ווי געוויינטלעך איז דער שטיין א סימבאל פון שלעכטס. מיר זאגן: „א רשע מיט א הארץ פון שטיין.“ אויך אין פאלקס-לידער איז דער שטיין אל דאס בייז:

„מנן מזל איז ווי פון שטיין,
וויין איך און וויין.“

שטיינער האבן א שטיינערנעם מזל, מ'פארזעט דאס גוטס אין זיי. פון שטיינער קען מען בויען שטיבעלעך, מצבות, פאלאצן. קען זיין, גערעכט איז מנן מומע ביילקע אז אין משיח-צניט וועלן שטיינער באוועגן זיך לויט זייער אייגענעם ווילן. שטיינער וועלן קענען גיין, לויפן (זי פלעגט זאגן אז שטיינער חלומען תמיד פון לויפן, „אויף לויפנדיקע שטיינער וואקסט ניט קיין מאך“). אפשר איז זי אויך געווען גערעכט אז שטיינער וועלן ניט אייביק געבוירן שטיינער, אין משיח-צניט וועט א שטיין געבוירן א נייעם אדם. אין לייזויקס „גאולה-קאמעדיע“, באקענען מיר זיך מיט דעם נביא ארמילוס, וועלכער איז געבוירן געווארן פון א שטיין. זעט אויס אז לייזויק איז מסכים מיט מנן מומע ביילקע אז שטיינער וועלן געבוירן קינדער, ווען משיח בן יוסף וועט

פארטיליקן די רשעים גוג און מגוג און וועט דערנאך אליין אומקומען, איידער משיח
בן דוד וועט קומען.
איצט א ווארט וועגן לייוויקס פערזטאקט. ווען ה. לייוויק רעדט אין זיין
„גאולה-קאמעדיע“ וועגן אויפגאנג זעען מיר דעם יאמב:

דײַ זון איז אויפגעגאנגען הינט.

אדער:

דײַ וועלט געהערט צו קליינע קינדער.

ער נוצט אויך דעם דרייטראפיקן טאקט, אנאפעסט, ווען ער וויינט אונדז האפענונג:

עֵר אִיז שׁוִין גַעקױמֶען מִשׁיחַ.

וועגן אומקום נוצט ער דעם כאריי. למשל, דער תליון זאגט צום נביא ארמילוס:

נְבִיא, נְבִיא, זֵי נִיט אַזױ בִּיטֶר!

דער כאריי-טאקט געוועלטיקט שטארק אין זינע „לידער פון אומקום“. למשל:

„שטריק איז פֿעטליע זינען שוין פֿון לאנג פֿאַרצױגן.“

כאטש דעם פערזטאקט כאריי איז מערסטנס באשערט לידער פון אומקום, איז
אבער פאראן אויך שיינקייט אין אונטערגאנג. ווען א זונפארגאנג קען ריידן וואלט
ער געזאגט אין כאריי:

אױך מײַן טױט איז וואונדער איבער וואונדער.

אינה אלט

א ווארט וועגן ארטאגראפיע 7

דאָס קליינינקע לאַנד 11

א גוטן טאָג ניו־יאָרק 13

דאָס קליינינקע לאַנד 14

אָוונט אין צפת 15

יידן אויף אייזעלעך 16

כי טוב, אַ צפת, פי טוב 17

אַ לבנה־נאַכט איבער דעם חולה־טייך און דעם ים פּנרת 18

חיפה ביינאַכט פון הר־הכרמל 19

פרייד 21

אַ זומער־טאָג אין צפת 22

דער ערשטער רעגן 23

פּאַרטאָג אין אונדזער גאַרטן 24

אַ מאַראַנץ 25

אַ פּאַרלאַזטער וויינגאַרטן 26

אַ ניי פעלד 27

דער מילגרוים־בוים אין אונדזער הויף 28

אַ געבאַרן־טאָג אין מעברה 29

אונטערן מאַנדלבוים 30

ראש השנה לאילנות 31

בלומען דורך די חורבות פון צפת 32

בימי הגשמים 33

וועגן פרייד און טרויער 34

וואַלקנס איבער צפת 35

אַ הימל אַזאַ איבער צפת 36

אַ זיידע־טאָנץ איבער צפת 37

האַרבסט אין צפת 38

צפת 39

41	רֶאָנְגֶלענדיקער מלאך . . . . .
43	א ייד אין נגב . . . . .
45	בני דער תליה אין עכו . . . . .
46	שלום? . . . . .
47	אָוונט אין חולה . . . . .
48	מאה שערים . . . . .
49	דער זייגער גייט . . . . .
51	דער זייגער גייט . . . . .
52	משיח . . . . .
53	עלציק ברודער מינינער . . . . .
54	קינדער פון צפת . . . . .
55	בין השמשות אין צפת . . . . .
56	חג היובל . . . . .
57	דאָס ליד פון אַ ליטוואַק . . . . .
58	אין לויטערסטן לאַנד . . . . .
59	עפיטאַך . . . . .
61	קעגן שלאָס און גראַם . . . . .
63	קעגן שלאָס און גראַם . . . . .
65	רעזומע . . . . .
67	צוריק אין ניו־יאָרק . . . . .
69	מיין דריי־טאָגיק יינגעלע . . . . .
70	יידיש (מוזיק פון מיכל געלבאַרט) . . . . .
75	צו אַ פּלאַטערל . . . . .
76	אַן איינזאַמע שעה אין ניו־יאָרק . . . . .
77	שליסל . . . . .
78	רויז פון שרון . . . . .
80	אויפן וועג קיין סדום . . . . .
84	א וואָרט וועגן פּערז־טאַקט אין דער ייִדישער פּאַעזיע . . . . .
90	מיין אייגן וואָרט וועגן פּערז־טאַקט . . . . .

לידער-ביכער פון מעינקע קאץ

י י ד י ש

- 1941 — צו דערציילן אין פריידן —
1947 — דער פשוטער חלום —
1954 — אינמיטן טאָג —
1979 — צפת —
1932 — דרנז שוועסטער —
1935 — דער מענטש אין טאָגן —
1937 — ברענענדיק שטעטל — בוך איינס :
1937 — ברענענדיק שטעטל — בוך צוויי :
1939 — ס'האָט דאָס וואָרט מיין באַבע מאַינע :

לידער-ביכער אויף ענגליש פון מעינקע קאץ

- Land of Manna*, Windfall Press, Chicago 1965
Rockrose, Smith-Horizon Press, New York 1970
Burning Village, Smith-Horizon Press, New York 1972

איבערזעצונגען — העברעאיש :

פרח סלע, אַרויסגעגעבן פון ספרית פועלים תל-אביב 1973, איבערזעצט פון דב ורדי.

ג ר י כ י ש

- Poems from Land of Manna*, Alvin Redman, Hellas, 1968.
Translated by Mme A. Sotiracopoulou. Athens, Greece.

י א פ א נ י ש

- Poems of Menke Katz*, Subterranean Books, 1967.
Translated by Yu Suwa. Tokyo, Japan.

פ ר א נ צ ו י ז י ש

- Initiation à Menke Katz*, Le Presses Libres. 1972.
Translated by Alexandre Amprimoz. Montreal, Canada.

א י ט א ל י ע נ י ש

- Menke Katz' Choice Poems in Italian*, translated by. Alexandre Amprimoz. 1974. Montreal, Canada.

(KANNADA) ק א נ א ד א (אינדישע שפראך)

- On the Death of a Day Old Child and other Poems of Menke Katz*, translated by G.S. Chandra, 1968, Bangalore, India.

די לידער פון מעינקע קאץ זיינען איבערזעצט געוואָרן אויף
אַ סך אייראָפּיאישע, אַפריקאַנישע און אַריענטאַלישע לשונות.

